

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Sociální práce s účastníky domácího násilí

Social work with participants of domestic violence

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Beáta Krahulcová, CSc.

Autor:

Sabina Charlie Marešová

Praha 2017

Poděkování:

Děkuji paní Prof. PhDr. Beátě Krahulcové CSc. za vedení mé bakalářské práce, za její rady a doporučení, bez kterých by tato bakalářská práce nevznikla. Zároveň bych ráda poděkovala pracovníkům SOS centra Diakonie ČCE, za umožnění dlouhodobé praxe v jejich centru a za cenné odborné rady a příklady z praxe, které mi pomohli více porozumět problematice domácího násilí.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Sociální práce s účastníky domácího násilí“ vypracovala samostatně, s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 4.3.2017

Sabina Charlie Marešová

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá sociální prací s účastníky domácího násilí. V teoretické části práce se snažím zdůraznit, že obětí domácího násilí není vždy jen žena a proto je důležité, aby sociální pracovník byl připravený v kontextu domácího násilí i na jinou alternativu a uměl nabídnout profesionální pomoc komukoli, kdo se stal obětí. V další části práce chci věnovat pozornost sociální práci s agresory a metodám, které jsou v této problematice používány. Výzkumná část práce se věnuje sekundární viktimizaci a jejímu dopadu na oběti domácího násilí. Cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry je v praxi dodržován zákon o obětech trestných činů a poukázat na případné mezery v interdisciplinární práci s klienty ohroženými domácím násilím.

Annotation:

This bachelor thesis deals with social work with participants of domestic violence. There is a theoretical part of thesis where I try to emphasize that victim of domestic violence must not always be a women. Therefore it is necessary the have skilled social workers here. They must be skilled in the context of domestic violence and other alternatives. They also should provide professional assistance to anyone who becomes victim. In the next part of the thesis I would like to pay attention especialy to social work with aggressors and than to methods we generally use in this problematic issue. The research part deals with secondary victimization and its impact on victims of crime. The aim of the research is to find out the extent of which the Law (law of victims of criminal acts) is obeyed in practise and point out any gaps in areas in interdisciplinary work with clients endangered by domestic violence.

Klíčová slova:

Domácí násilí, gender, transgenerační násilí, krize, terapie, krizová intervence, sekundární viktimizace, interdisciplinární pomoc

Keywords:

Domestic violence, gender, transgeneration violence, crisis, therapy, crisis intervention, secondary victimization, interdisciplinary assistance

Obsah:

Úvod.....	9
1. Domácí násilí.....	11
1.1. Historie domácího násilí.....	11
1.2. Definice domácího násilí.....	11
1.3. Znaky domácího násilí.....	12
1.4. Rizikové aspekty ohrožující funkčnost rodiny.....	13
1.5. Příčiny domácího násilí.....	14
1.6. Důsledky domácího násilí.....	15
2. Sociální práce s obětí domácího násilí.....	17
2.1. Syndrom týrané osoby.....	17
2.2. Žena jako oběť domácího násilí.....	17
2.3. Muž jako oběť domácího násilí.....	20
2.4. Senior jako oběť domácího násilí.....	22
2.5. Dítě jako oběť domácího násilí.....	23
2.6. Oběť domácího násilí pocházející z odlišné kultury.....	26
3. Sociální práce s násilnou osobou.....	21
3.1. Agrese a násilí.....	26
3.1.1. Vymezení pojmů agrese a násilí.....	26
3.1.2. Aktivace agresivního jednání.....	26
3.1.3. Násilí v intimních vztazích.....	27
3.2. Přístup k násilnému klientovi.....	28
3.3. Metody sociální práce s násilnou osobou.....	29
3.3.1. Individuální terapie násilných osob.....	30
3.3.2. Párová terapie násilných osob.....	30
3.3.3. Skupinová terapie násilných osob.....	31
3.4. Cíle a techniky sociální práce s násilnou osobou.....	32
4. Legislativa.....	34
4.1. Zákon 135/2006 Sb. Kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.....	34
4.2. Zákon č.40/2009 Sb. Trestní zákoník.....	35
4.2.1. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.....	35
4.2.2. Trestné činy proti rodině a dětem trestního zákoníku.....	35

4.2.3. Trestné činy narušující soužití lidí.....	36
4.2.4. Trestné činy proti svobodě.....	36
4.3. Zákon č.45/2013 Sb. o obětech trestných činů.....	36
4.4. Zákon č.108/2006 Sb. O sociálních službách.....	37
4.4.1. Sociální poradenství.....	38
4.4.2. Telefonická krizová pomoc.....	38
4.4.3. Azylové domy.....	39
4.4.4. Krizová pomoc.....	39
4.4.5. Intervenční centra.....	40
4.4.6. Shrnutí sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb. pro oběti domácího násilí	41
4.4.7. Shrnutí sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb. Pro osoby násilné ve vztahu	41
Výzkumná část.....	43
1. Vymezení problému šetření.....	43
1.1. Sekundární viktimizace.....	43
1.2. Interdisciplinární spolupráce v případech domácího násilí.....	44
2. Metody a metodika šetření.....	46
2.1. Úkoly šetření.....	46
3. Interpretace získaných dat.....	48
3.1. Expertní rozhovor dle struktury předem vypracovaného dotazníku č.1.....	48
3.2. Expertní rozhovor dle struktury předem vypracovaného dotazníku č.2.....	50
3.3. Elektronický strukturovaný dotazník.....	52
4. Závěry z šetření.....	56
5. Závěr.....	60
Shrnutí.....	62
Summary.....	63
Seznam použité literatury.....	64
Elektronické zdroje.....	65
Ostatní zdroje.....	70
Legislativa.....	70

**Život mě naučil, že se pořád můžeme učit a že se můžeme
změnit.**

I když se to zdá být nemožné.

Paulo Coelho

Seznam zkratk:

BKB – bílý kruh bezpečí, z.s.

DN – domácí násilí

NO – násilná osoba

LOM – liga otevřených mužů, z.s

Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji sociální práci s účastníky domácího násilí. Je výsledkem mé studijní praxe a dlouholetého zaměření, kde jsem poznala, jak důležité je vnímat všechny strany konfliktních vztahů v rámci rodinného systému. Vzhledem k tomu, že oběti domácího násilí často nedokážou od svého partnera, či jiného příbuzného z mnoha důvodů odejít, nemůžeme opomíjet na práci s násilnou osobou, skrze kterou lze změnit kvalitu života nejen jí samotné, ale především jejímu blízkému okolí. V minulosti bylo domácí násilí tolerováno, či tabuizováno, ale dnes je bráno jako sociální a právní problém. Zaměřit pozornost jen na oběť není vždy řešením a mnohdy sociální pracovníci sledují, jak jejich dlouhodobá práce s obětí nemá žádné výsledky. Setkala jsem se mnohokrát s ohroženou osobou, která dlouhodobě využívala služeb krizového centra, ale v jejím životě se nic neměnilo. Pomoc zaměřená na oběť nedokáže vyřešit situaci klienta, který je ohrožen domácím násilím, ale nechce nebo nemůže z násilného vztahu odejít. Faktory, které nedovolují klientovi odejít z násilného vztahu jsou například citová závislost, finanční závislost, strach nebo péče o děti a sociální pracovník musí tolerovat klientovu vůli setrvat v tomto vztahu. V těchto případech je nutné sociální práci směřovat k páru a ne jen k ohrožené osobě. Sociální pracovník v rámci terapie násilné osoby motivuje klienta přijímat nové normy a hodnoty a tím i měnit chování ve vztahu, kde se dopouští násilí. Cílem této práce je poukázat na možnosti které existují pro zachování rodiny s násilným chováním a i laickému čtenáři pomoci pochopit dynamiku těchto vztahů a správnými argumenty osvětlit smysl práce s osobou násilnou. Cílem není ospravedlnit toto jednání, ale nastínit možnosti eliminace násilí a změny kvality života celé rodiny. V praxi jsou nabízeny individuální, párové, či skupinové terapie pro násilné osoby jako například v SOS centru Diakonie, kde se sociální pracovníci snaží pomoci klientům žít spolu bez násilného chování. Poté co se podrobně budu věnovat práci s oběma stranami násilného vztahu, tedy situaci, kdy oběť chce v tomto vztahu setrvat, zaměřím se na možnost, kdy se setkáme s klientem, který z tohoto vztahu chce odejít a na rizikové faktory, které tento proces provází. Práce s obětí domácího násilí je vždy věcí interdisciplinární spolupráce, tedy policie, intervenčních center, psychologů, psychiatrů, lékařů a v neposlední řadě je klient vystaven soudnímu procesu. Dalším cílem této práce je šetření interdisciplinární spolupráce pro oběti domácího násilí v ČR a riziko sekundární viktimizace. Zúčastnila jsem se setkání na téma „Sexuální násilí páchané na ženách“ (Interdisciplinární setkání pro Prahu,

27.10.2015) kde jsem vyslechla názory pomáhajících pracovníků právě na druhotnou újmu, které jsou oběti násilných trestných činů často vystaveny. V praktické části bude tedy zkoumáno, zda v praxi dochází k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí i přes existenci zákona o obětech trestných činů z pohledu odborníků na DN. Součástí práce je i legislativa, která k této problematice náleží.

1. Domácí násilí

1.1. Historie domácího násilí

O domácím násilí jako o patologickém jevu ve společnosti se hovoří zhruba 40 let. Až do konce 70. let 20. století se tento problém tabuizoval a byl společností vnímán jako soukromá záležitost mezi mužem a ženou (Čírtková, 2008). Jeden z hlavních důvodů, proč docházelo k násilí v rodině, byla genderová nerovnost. Ta byla dána nejen odlišnými fyzickými znaky, ale i kulturními a náboženskými principy. Již ve starém zákoně je jasně vymezená role muže a ženy. Zde se píše, že muž nad ženou bude vládnout (Bible, Gn 3,16). Tato část Bible se stala základem různých teorií, které ospravedlňovali muže vládnout ženě a často jí i fyzicky trestat. Ve středověké společnosti vládne patriarchální model a žena je podřízena otci a později svému muži (Ennenová Edith, 2001). Teprve až feministická hnutí v 60. a 70. letech 20. století začala mluvit o domácím násilí jako o společenském problému (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000). Z historického hlediska bylo domácí násilí společností vnímáno jako genderově podmíněné a namířené vždy proti ženám. V druhé polovině 20. století publikovala americká socioložka Suzanne Steinmetz stat' s názvem syndrom bitého manžela („The battered husband syndrome“). Tento výzkum jasně prokázal, že domácím násilí nejsou ohroženy pouze ženy (Čírtková, 2010, on-line) I když v domácím násilí dle statistiky klientů Bílého kruhu bezpečí, z.s. v roce 2015 nadále panuje genderová asymetrie, tedy obětmi se v téměř 80% stávají ženy, nelze o DN uvažovat jako o problému, který se týká pouze žen (BKB, 2016, on-line).

1.2. Definice domácího násilí

Domácí násilí je fyzické, psychické, ekonomické, sociální a sexuální násilí páchané na osobě blízké. Definice na stránkách koalice organizací proti domácímu násilí říká, že cílem domácího násilí je ublížit a získat moc (Koordona, 2016, on-line). V domácím násilí se skutečně často jedná o získání moci nad blízkou osobou, ale všem pachatelům domácího násilí nejde primárně o to, partnerovi nebo jiné blízké osobě ublížit. Zanechat na někom újmu, nemusí být cílem agresivního jednání. Mnozí agresoři

násilím trpí stejně jako jejich oběti. Přesto se jedná o vynucenou nadvládu nad blízkou osobou a konání bezpráví na této osobě ať už jsou pohnutky jakékoliv. Někteří autoři rozlišují mezi pojmy násilí v rodině a domácí násilí. Pro domácí násilí je určujícím znakem vztahová asymetrie a jasná diference role oběti a násilníka, kdežto násilí v rodině, je patologické jednání osob v rodinném systému, kde se role násilníka a oběti mohou v různých intervalech měnit (Ševčík, Špaténková, 2011). Giddens popisuje rodinu jako nejnebezpečnější místo v moderní společnosti (Giddens, 2000). Tím chtěl sdělit, že dnešní doba klade na člověka čím dál větší tlak a vysoké nároky, což může vést k frustraci jedince. Copingové strategie selhávají a některé osoby nedokáží ventilovat frustraci jinak, než nepřiměřeným až agresivním jednáním právě v prostředí, které je uzavřené a skryté širšímu sociálnímu okolí, tady v rodině. Domácí násilí se vždy odehrává neveřejně a to z něj dělá velice závažný sociální jev.

1.3.Znaky domácího násilí

Domácí násilí je vždy *dlouhodobé*, což je jeden z jeho hlavních znaků. Nejedná se tedy o jednorázový incident nebo hádky (Čírtková, 2008). Dlouhodobé násilí, ať už se jedná o psychické fyzické nebo sexuální ohroženou osobu paralyzuje a je tedy jednou z příčin, neschopnosti oběti od násilníka odejít. Během této doby oběť ztrácí kontrolu nad vlastním životem, důstojnost, sebeúctu, začíná důvěřovat násilníkovi, že si za tuto situaci může sama. Podléhá falešným mýtům o domácím násilí, které znesnadňují pomoc (ROSA, 2016, on-line). Jedná se o mýty jako jsou například: osoba ohrožená partnera vyprovokovala, kdyby partner nepil/a nechoval by se násilně, domácí násilí je soukromá věc atd. Pokud osoba ohrožená uvěří těmto mýtům, začne svou situaci bagatelizovat, nevěří v řešení, popírá násilí (Tamtéž). Právě dlouhodobost týrání umocňuje změny v osobnosti ohrožené osoby. Po odchodu z násilného vztahu se oběť musí znovu naučit správně „fungovat“ v běžném životě, což je dlouhodobý proces a vyžaduje odbornou pomoc a to sociální, psychologickou, lékařskou, či spirituální a leckdy se situace nevyhne forenznímu šetření. Interdisciplinární spolupráci vyžaduje i zákon o ochraně před domácím násilím (zákon č. 135/2006 Sb.). Dalším znakem domácího násilí, jsou jasně *vymezené role* oběť a násilník (koordona, 2016, on-line). Vztah funguje na bázi strachu, kterou útočník záměrně vyvolává a oběť pociťuje a paralyzuje jí. Ovšem existují situace, kdy zmíněná dlouhodobost týrání a strach z

dalšího útoku, donutí oběť jednat stejně, ne-li více násilně. Příkladem jsou situace, kdy oběť v sebeobraně napadne násilného partnera a usmrtí ho (Diligand, 2014). Samozřejmě i v těchto případech se jednalo o domácí násilí, i když se v poslední chvíli role oběti a násilníka otočily. V těchto případech oběť často nemá v úmyslu násilníka zabít, ale jedná se o sebeobranou reakci a nezvládnutý afekt. Dalším důležitým znakem domácího násilí je *neveřejnost*. Pachatel má často dvojí tvář, což znamená, že se násilně chová jen v rámci rodinných vztahů (Čírtková, 2008). Na své okolí může působit jako milující partner a otec, ale v soukromí se jeho chování mění. Když ohrožená osoba promluví o násilí, které je na ní páčáno partnerem, může se setkat s nedůvěrou. Pro ní pak může být nedůvěřivý postoj okolí důvodem k tomu, aby zareagovala sebeobviňováním, bagatelizací násilí nebo popíráním. Jako poslední znak domácího násilí se v odborné literatuře uvádí *eskalace* násilí (Tamtéž). Násilí v partnerském vztahu může začít „jen“ žárlivostí, poté izolací partnera od blízkého okolí, toto chování může přejít k ponižování, nadávkám a v neposlední řadě fyzickému nebo sexuálnímu útoku (ROSA, 2016, on-line).

1.4. Rizikové aspekty ohrožující funkčnost rodiny

Domácí násilí se netýká pouze intimních partnerů, ale také dětí a seniorů. Některé publikace používají výraz násilí v rodině (Ševčík, Špatenková, 2011). Rodina je společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje (Matějčík, Langmeier, 1981) a má za úkol plnit základní funkce a to reprodukční, emoční, socializačně-výchovnou a ekonomickou. Proč však tyto funkce v některých rodinách nefungují? Žijeme v době, kdy se klade důraz na individualitu, svobodu volby, seberealizaci a konzumní způsob života. Na člověka jsou kladeny čím dál větší nároky, životní tempo je uspěchané. Toto jsou důsledky postmoderní doby, které mají značný vliv na tradiční pojetí rodiny, ale i na vztahovou dynamiku v rámci této sociální jednotky. Podle Špatenkové a Ševčíka kvalitu rodiny ovlivňuje několik aspektů:

1) Soudržnost - v kontextu domácího násilí se hovoří o pseudosoudržnosti, tedy o účelové soudržnosti, kdy rodina skrývá nějaké tabu, kolem něhož se semkne. Toto je charakteristické pro rodiny s domácím násilím, kde jsou její členové manipulováni násilnou osobou a izolováni od prostředků pomoci.

2) Rodinná komunikace – vytváří celkovou rodinnou atmosféru, avšak nejasná a narušená komunikace násobí negativní vlivy rizik a stresů.

3) Resilience rodiny – tedy odolnost rodiny, její růst a vývoj. Stres, nároky a požadavky jsou rizikové faktory, se kterými se rodina musí vypořádat. V rodině, kde je špatná resilience, hovoříme o vulnerabilitě, neboli zranitelnosti. Zde se často setkáváme s násilím. Vulnerabilní rodina přestává být místem bezpečí, porozumění a vzájemné důvěry a jsou narušeny emocionální funkce. Zde se může objevit záměrné působení bolesti, začne se rozvíjet proces násilí a je narušený celý rodinný systém (Ševčík, Špatenková, 2011).

1.5. Příčiny domácího násilí

Příčinám domácího násilí se věnuje spousta teorií, které se snaží tento jev vysvětlit, avšak žádná z teorií se nedá aplikovat všeobecně na tuto problematiku. Každý člověk je individuální, stejně jako je individuální rodina. Biologicko-genetické teorie poukazují na predispozice násilného chování, tedy na dědičnost a biodromální procesy. Psychologické teorie hovoří o povahových zvláštностech násilné osoby, tedy o poruchách osobnosti, konzumaci návykových látek či depresích. Sociologické teorie vnímají domácí násilí jako produkt dané společnosti, kde jako příčiny vidí genderovou či věkovou různorodost, konfliktní aktivity a zájmy, neshody ve výkonu sociálních rolí atd. Dalším důležitým faktorem je míra tolerance společností, ve které je rodina zakotvena. Čistě genderovému násilí se věnují feministické přístupy. Na jedné straně mluví o tom, že společnost je nadále patriarchální, kde je násilí na ženách společností vnímáno a ženami přijímáno jako sociální a biologické dědictví (Špatenková, Ševčík, 2011). Z rozhovorů, které jsem vedla s několika ženami, které byly týrané svými partnery vyplynulo, že opravdu v podvědomí některých žen zůstává zakořeněná představa o nutnosti submisivity vůči muži. Tyto představy posilují násilnost ze strany mužů a toleranci ze strany žen. Bohužel jde o hluboce zakořeněné vzorce předávané z generace na generaci, avšak dá se s nimi v rámci terapie pracovat. Protichůdný názor spadající do feministického přístupu je, že společnost je přirozeně matriarchální. Ševčík a Špatenková ve své knize uvádějí autora Lesse, podle kterého je to právě žena, kdo v rodině předává hodnoty a normy, proto jsou v životě dětí dominantní právě ženy. Muž, který byl psychosociálně závislý na své matce, si svou potřebu závislosti přenáší do

partnerského vztahu, avšak se závislostí si nese i nepřátelství a rozpolcenost vůči ženám. Toto nepřátelství se snadněji vyjádří vůči partnerce, než vůči matce. Z tohoto tvrzení můžeme vytvořit hypotézu, že násilí na ženách roste v reakci na stále větší emancipaci žen (Tamtéž).

1.6. Důsledky domácího násilí

Kromě okamžitých traumat způsobených týráním a zneužíváním jakou jsou různá fyzická zranění, způsobuje domácí násilí řadu chronických zdravotních potíží. Nejčastější psychické důsledky jsou deprese, posttraumatická stresová porucha, závislost na alkoholu a suicidní tendence, které se ohrožené osobě jeví jako jediná možnost útěku z násilného vztahu. Oběti týrání trpí enormním psychickým strádáním, které má za následek chronickou únavu, fleshbacky, úzkosti, nespavost. Sexuální násilí způsobuje ztrátu sebeúcty a snížené sebehodnocení. Mezi nejčastější psychosomatické zdravotní problémy patří chronická bolest zad, migrény, zadrhávání v řeči, zrakové potíže, chronické pánevní bolesti, žaludeční vředy, chronická porucha střev, poruchy příjmu potravy, ale i závažnější choroby jako je artritida, hypertenze a neurologické poruchy způsobené například častou ztrátou vědomí během fyzického násilí. Protože neexistuje screening domácího násilí a jeho důsledků, nejsou tyto zdravotní problémy prisuzovány právě domácímu násilí (sociologická sonda klientek o.s. ROSA, 2010, online). Oběti se bojí viktimizace a případné eskalace násilí ze strany partnera, proto příčiny svých zdravotních potíží skrývají. Správně cílená intervence v nemocnicích by však mohla obětem pomoci násilí řešit dříve, než bude více eskalovat (Tamtéž). Oběti se potýkají se sociálními důsledky a to nejen během násilného vztahu, ale i po něm. Oběť je často agresorem izolována a ztrácí veškeré kontakty a její sociální okolí nezná důvod. Po ukončení vztahu musí tyto vztahy znovu navazovat, což vlivem psychických důsledků může být pro ohroženou osobu obtížné. Dalším sociálním důsledkem je nezaměstnanost. Důvodem nezaměstnanosti může být právě snaha izolovat svého partnera, kdy agresor oběti pracovat neumožní. Po ukončení násilného vztahu má týraná osoba trpící zdravotními problémy obtíž integrovat se zpět do společnosti. Výše zmíněné potíže jako je například posttraumatický stresový syndrom, znemožňuje ohrožené osobě uplatnit se na trhu práce. Reakce sociálního okolí může ohrožené osobě zpětnou integraci ztěžovat a to nejen bagatelizací, či dokonce nedůvěrou, ale

přenášením zodpovědnosti za násilný vztah na ní. Zažitá traumata se prohlubují a komplikují pokusy o integraci a navázání sociálních vztahů. V těchto případech mluvíme o sekundární viktimizaci, tedy o újmě, kterou osoba ohrožená utrpí po skončení traumatizujícího zážitku respektive po jeho oznámení okolí (Čírtková, Vitoušková, 2007). Je způsobená nesprávným jednáním s ohroženou osobou, které jí zasahuje na všech úrovních bytí. Z praxe jsem vyzorovala, že ženy, které si prošly násilným vztahem, po jeho ukončení vyhledaly partnera s podobnými rysy, které měl partner v předešlém násilném vztahu. Diane Schwartz ve své autobiografické knize na vlastním příkladu vysvětluje, že žena, která byla dlouhodobě týraná se v takovém vztahu natolik adaptuje, že se v něm cítí být paradoxně v bezpečí a dále vyhledává agresivní partnery (Schwartz, 2012). Proto je důležité, aby oběti byla poskytnuta odborná péče, která jí pomůže pochopit vlastní chování v důsledku emocionálního prožívání a myšlení a ujasnit si, co od vztahu očekává a je ochotná akceptovat, tedy vymezit si vlastní hranice.

2. Sociální práce s obětí domácího násilí

2.1. Syndrom týrané osoby

Syndrom týrané osoby patří mezi viktimizační syndromy, stejně jako syndrom CAN nebo syndrom EAN. Pojem syndrom se v této praxi používá proto, že klasické diagnózy přesně nevystihují spektrum potíží obětí a brání psychiatrizaci oběti, protože poukazují na typ trestného činu, který byl na oběti spáchán, tedy potvrzuje normální reakci na nenormální situaci (Čírtková, 2014). Viktimizační syndromy nejsou diagnózou ve smyslu zdravotní normy, ale dokládá, že se osoba stala obětí určitého druhu násilí a její duševní a mentální stav je tímto pozměněn (Tamtéž). Neexistuje jasný profil týrané osoby, ale jen spektrum příznaků:

- Změny v emocionálních reakcích – pocit studu, viny, strachu, zablokování vlastních negativních emocí, extrémní laskavost.
- Změny v postojích a hodnocení vlastní osoby, ostatních lidí, světa – naučená bezmoc, manipulace s realitou.
- Dysfunkce psychických procesů – deprese, úzkostnost, flashbaky, kognitivní distorze, vyhýbání se místům či situacím připomínajícím traumatizující zážitky (Čírtková, 2008)

2.2. Žena jako oběť domácího násilí

podle statistiky Bílého kruhu bezpečí, tvoří ženy téměř 80% obětí DN. (BKB, 2015, on-line) V odborné literatuře se dnes převážně používá termín syndrom týrané osoby, ale v roce 1979 Lenore Walker uvedla do praxe termín „syndrom týrané ženy“ „Battered woman syndrome“ (Čírtková, 2010, on-line). Ve své knize „Týraná žena“ vysvětluje, proč ženy ve vztahu s násilníkem zůstávají a proč mají tendence se partnera zastávat. Syndrom týrané ženy má mnoho příznaků, ale Čírtková je rozděluje do tří kategorií:

1) *Naučená bezmoc* – projevuje se popíráním možnosti záchrany a stupňujícím se strachem z násilníka, který znemožňuje spolupráci s pomáhajícími. Oběť ztrácí respekt k vlastní osobě a začíná věřit, že za násilné chování může ona.

2) *Příznaky spadající pod posttraumatickou stresovou poruchu* – deprese, suicidní tendence, flashbacky, poruchy spánku, extrémní laskavost vůči násilníkovi či neschopnost reagovat přirozeně, na cizí hostilitu a jiné projevy negativity.

3) *Sebezničující reakce* – omlouvání partnera, bagatelizace, popírání násilí, odmítání pomoci (Pivoňková 2013, Čírtková 2014).

Sociální práce s obětí domácího násilí by měla zahrnovat pomoc materiální, psychosociální a právní. Na materiální pomoc se váže poskytnutí azylového bydlení, dávky pomoci v hmotné nouzi, či poskytnutí stravy a ošacení. Pod psychosociální pomoc spadá krizová intervence, psychosociální terapie, pomoc při integraci, posílení vlastních kompetencí a vyrovnání se s traumatizací. Právní pomoc, kterou poskytují sociální pracovníci zahrnuje informace o možnostech a dalších postupech ve vztahu k násilné osobě, pomoc při vyřizování právních záležitostí, komunikace s příslušnými orgány a doprovázení. Organizace věnující se pomoci obětem DN většinou poskytují tuto pomoc komplexně. Centrum pro týrané ženy ROSA, z.s. na svých internetových stránkách uvádí, že ženám poskytuje krizovou intervenci, sociálně-terapeutickou pomoc, vytvoření bezpečnostního plánu, utajené azylové bydlení a telefonickou krizovou pomoc (ROSA, 2016, on-line). Centrum sociálních služeb Praha na svých webových stránkách uvádí, že poskytuje odborné sociální a psychologické poradenství, krizovou intervenci, možnost účastnit se socioterapeutické skupiny, pomoc při uplatňování práv a zájmů při obstarávání osobních záležitostí (sociálně právní poradenství) a zajištění interdisciplinární pomoci, tedy provázanost s útvary policie ČR, OSPOD, orgány veřejné správy atd. (CSS Praha, 2016, on-line).

Práce s obětí DN tedy vyžaduje odbornou znalost cílové skupiny, znalost zákonů a jejich interpretaci, interdisciplinární spolupráci a provázanost. Sociální pracovník pomáhající obětem DN musí vědět, že všechny oběti se nechovají stejně a podle představ okolí. Dále, že mají tendence bagatelizovat projevy násilí, trpí studem, pocitem viny, mají snížené sebevědomí a potřebují pomalý postup při jednání. (BKB, 2006, on-line)

První rozhovor s týranou ženou, se musí zakládat na:

1. empatii
2. porozumění
3. aktivním naslouchání
4. upřímnosti

Pracovník by měl klientce v průběhu poradenské činnosti či krizové intervence pomoci:

1. vymezit si hranice vlastní důstojnosti
2. umět uznat traumatizaci vyvolanou agresí
3. nalézt důvěru ve své vlastní zdroje
4. verbalizovat problémy
5. projevit emoce
6. pojmenovat strategie manipulace (Hirigoyen, 2002).

Pomoc oběti je založená na zajištění bezpečí, překonání akutního krizového stavu, stabilizaci psychického stavu, aktivizaci vlastních sil (Acorus, 2016, on-line). Během poradenské činnosti či krizové intervence by sociální pracovník měl umět vytvořit s klientkou bezpečnostní plán. Bezpečnostní plán jsou opatření v případě vyhrocení situace. Klientka by měla být během sestavování bezpečnostního plánu poučena o tom:

- aby se nenechala zavřít v části domu, kde nejsou okna ani východ a kde mohou být nebezpečné nástroje či zbraně.
- aby si zapamatovala některá důležitá čísla.
- aby se svěřila přátelům či příbuzným.
- aby si naplánovala únikové cesty v případě vyhrocení agresivního jednání ze strany partnera.
- aby si vymyslela přijatelné důvody, proč musí z domu odejít tak, aby nevyvolala podezření ze strany partnera.
- kam půjde a jak se tam dostane.
- aby si domluvila s přáteli či sousedy znamení, kdy je v ohrožení.
- aby si zabalila pohotovostní tašku, kterou si nechá u osoby, které důvěřuje. (BKB, 2016, on-line)

Oběť DN je vždy traumatizovaná a sociální pracovník si musí uvědomit, že taková klientka se může projevovat naléhavě, překračuje hranice, nemusí

spolupracovat, může si protiřečit a být zmatená. Nemusí si incidenty pamatovat nebo si pamatuje jen určitý detail. Může mít poruchu distribuce energie, má psychosomatické potíže, znovuprožívá určité situace či má vyhýbavé chování (Interdisciplinární setkání pro Prahu, 2015). Je důležité, aby byl sociální pracovník na tyto projevy připravený a neposuzoval stav klientky na jejich základě. Neustále diskutovanou problematikou v násilném vztahu je klientova vůle setrvat v násilném vztahu a sociální pracovník musí umět pracovat s vlastními emocemi a nekriticky tento fakt přijmout. Jedná se převážně o citovou vazbu na partnera, ekonomické důvody, obava před viktimizací, snaha ochránit děti, násilí v původní rodině a v neposlední řadě má ohrožená osoba strach z eskalace násilí po opuštění partnera. Tyto důvody nelze bagatelizovat a pocity ohrožené osobě vyvracet. Pomoc této cílové skupině je zdlouhavá a pro mnohé pracovníky frustrující a je třeba se smířit s tím, že klientka se přes veškeré násilí které prožívá rozhodne ve vztahu zůstat a její rozhodnutí musí pomáhající pracovník respektovat. V takových případech je možné pracovat v rámci párové terapie, pomocí které se snažíme násilí ve vztahu eliminovat a vytvořit bezpečnější prostředí vztahu.

2.3. Muž jako oběť domácího násilí

V roce 1978 publikovala Suzanne Steinmetz stat' s názvem „Syndrom bitého manžela“ „The battered husband syndrome“ (Čírtková, 2007, on-line). I když v DN přetrvává genderová asymetrie, je násilí na mužích reálnou skutečností. Podle statistiky Bílého kruhu bezpečí z roku 2015, která se uskutečnila na klientech této organizace, je obětí domácího násilí 18% mužů (Statistika BKB, 2015, on-line). Výzkumy v problematice mužů jako osob ohrožených domácím násilím jsou velice okrajové, protože muži zdaleka nevyhledávají pomoc tak často jako ženy - oběti DN . Muži mají z mnoha důvodů problém přiznat, že je jejich partnerka týrá. Důvodem jsou samozřejmě přetrvávající genderové stereotypy ve společnosti a z nich vyplývající stud, který týraný muž pociťuje. Role muže je i v dnešní době postavena na určité míře dominance, která plyne například z většího množství fyzické síly a takový klient má samozřejmě obavu, jak by na něj okolí nahlíželo, kdyby násilí ze strany partnerky přiznal. Typické pro muže oběti je, že se jako oběť nedefinují (Čírtková, 2007, on-line). Reakce sociálního okolí na DN páchaném na mužích znesnadňuje pomoc těmto klientům, protože má tendenci tento fenomén bagatelizovat nebo popírat. Mnoho mužů,

kteří žijí v násilném vztahu neohlásí tuto skutečnost hlavně ze strachu z reakce okolí a hrozící sekundární viktimizace. Týraní muži samozřejmě trpí stejně jako týrané ženy, i když fyzické důsledky nebývají v takové míře, jako je to v opačném případě (Ševčík, Špatenková, 2011). Stejně jako u žen platí, že existují důvody, proč muž v násilném vztahu zůstává a tyto důvody jsou podobné. Jedná se tedy o citovou vazbu na partnerku, ekonomické důvody, strach z eskalace násilí a strach o děti. Muži v důsledku DN zažívají strach z násilí, obavu o ztrátu bydlení, trpí emocemi jako je hněv a zlost, sníženou sebeúctou a problémy v realizaci otcovské role (Tamtéž). Problematika DN, které je páchané na mužích, se čím dál více dostává do podvědomí veřejnosti, avšak existují případy, kdy se klient/ka může za oběť pouze vydávat a to například proto, aby zakryl vlastní násilnické sklony (Tamtéž). Následující tabulka ukazuje rozdíl mezi skutečnou obětí a agresorem vydávajícím se za oběť.

Skutečně ohrožená osoba	Násilná osoba vydávající se za oběť
Má strach ze svého partnera.	Nemá strach ze svého partnera.
Má strach z násilí nebo zneužití.	Nedává najevo obavy z násilí.
Neví, proč se situace vyvíjí tímto směrem.	Vystupuje sebevědomě.
Pokusila se opustit svého partnera, nebo se pokouší vztah urovnat.	Partner ji nedávno opustil nebo se jí chystá opustit.
Cítí empatii k partnerovi a soucítí s jeho současnými problémy a zážitky z dětství.	Cítí malý nebo žádný soucit se svým partnerem a zaměřuje se výhradně na sebe.
Minimalizuje závažnost zneužití, ale dokáže dokázat poskytnout informace v chronologickém pořadí.	Zaměřuje se na jeden incident, ale popis jiných událostí je vágní.
Je v rozpacích ohledně domácího násilí a toho, že je obětí domácího násilí.	Asertivně tvrdí, že je obětí domácího násilí, a nenachází žádnou chybu u sebe samé.
Cítí výčitky svědomí nebo pocity viny za to, že sáhla k represí.	Cítí se poškozena a domnívá se, že je v právu.
Omlouvá reakce svého partnera, myslí si, že je to její problém, protože mají problémy ve vztahu.	Obviňuje svého partnera ze zneužívání, představuje ho jako osobu nepřiměřeně se chovající nebo nestabilní.
Obává se toho, jak situaci vidí děti.	Zkušenosti a pocity dětí nebere na vědomí.
Cítí smysl pro povinnost a snaží se chránit zneužívajícího partnera.	Má negativní postoje k partnerovi, pronáší o něm nevhodné výroky.

Tab.1 Rozdíl mezi násilnou osobou vydávající se za ohroženou osobu a osobou skutečně ohroženou.

Zdroj: Carnell, D., NDVF (2008), on-line.

Rozlišení rolí je nezbytné pro pomoc osobám ohrožených DN, aby nedošlo ke kolaboraci s osobou násilnou a poskytování služeb někomu, kdo je nepotřebuje (Ševčík, Špatenková, 2011). Mužům jako osobám ohroženým DN se musí věnovat stejná pozornost a pomoc jako je to v opačném případě, ale pro práci s muži existují určitá doporučení, která zohledňují jejich vlastní vnímání maskulinity. Jedná se o přímost při navázání kontaktu, práce v terénu a opatrnost při užívání termínů, jako například obět' (Ševčík, Špatenková, 2011). Muž-obět' domácího násilí nalezne pomoc v organizacích jako například: SOS centrum Diakonie ČCE, Persefona z.s. a Acorus, z.ú.

2.4. Senior jako obět' domácího násilí

Z mého pohledu jsou senioři nejvíce ohroženou skupinou lidí DN a to z důvodu izolace těchto klientů a zhoršené schopnosti aktivizace vlastních sil. Stárnutí představuje závislost na jiné osobě. Často se hovoří o institucionálním týrání, ale tento problém se může odehrávat i v domácím prostředí, kde se senior stává obětí nejbližších osob. Pokud je ohrožená osoba dítě, žena či muž je pravděpodobné, že někdo z jejich okolí pojme podezření a nabídne těmto osobám pomoc. Senioři, kteří jsou odkázáni na pomoc druhých, jsou často izolováni v domácím prostředí, kde o ně pečují jen nejbližší osoby. Vlivem ztráty fyzických či duševních kompetencí (demence, invalidizace), nejsou schopni násilí čelit nebo ho dokonce rozpoznat což z nich dělá velice zranitelnou skupinu osob. V domácím prostředí o ně pečují nejvíce vlastní děti, vnoučata či jejich manželé. Tito klienti nechtějí oznámit, že je jejich blízké osoby týrají, bojí se, že jim nikdo nebude věřit nebo jak bylo zmíněno výše, neuvědomují si násilné chování. Senioři se nejčastěji setkávají s fyzickým týráním, psychickým týráním, ale i sexuálním obtěžováním, finančním zneužíváním a zanedbáváním péče (Ševčík, Špatenková, 2011). Syndrom EAN (Elder abuse and neglect) neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora se řadí k viktimitačním syndromům a zahrnuje veškeré nevhodné chování vůči seniorům (Kalvach, 2004). Důvody, proč jsou senioři týráni blízkou osobou mohou být jednak náročnost péče o něj, vlastní agresivita seniora nebo historie vztahu mezi seniorem a pečující osobou (Ševčík, Špatenková, 2011). I přes výše zmíněnou izolaci seniora, může být násilí rozpoznatelné. Tohoto problému si mohou všimnout jiné blízké osoby, lékaři na pohotovosti či ošetřující personál, který za klientem dochází, ale také sousedé. Pomoc v těchto případech může nabídnout jiná

blízká osoba, která péči o seniora převezme nebo organizace poskytující sociální služby této cílové skupině. Příkladem je komunitní centrum Život 90, které poskytuje nejen pečovatelskou službu, odlehčovací službu, ale i tísňovou péči po své klienty.

2.5. Dítě jako oběť domácího násilí

V problematice DN se může dítě stát obětí přímé nebo nepřímé viktimizace (Ševčík, Špatenková, 2011). Dítě je obětí přímé viktimizace, jestli je ze strany násilného rodiče násilí směřováno přímo proti němu. Pokud je dítě svědkem násilí mezi rodiči nebo jinými osobami v domácnosti, jedná se o nepřímou viktimizaci (Tamtéž). Ať už je násilí přímé či nepřímé, v obou případech se jedná o traumatizující zkušenost, kterou si sebou dítě nese do dospělosti. DN má závažný vliv na zdravý vývoj dítěte a v důsledcích mu způsobuje řadu psychických i fyzických problémů. Jeden z nejzávažnějších důsledků DN je přenos vzorců chování. Dítě se může identifikovat s rolí oběti, ale i s rolí agresora, protože mu byly předávány vzorce násilného jednání v rodině jako přijatelné (Tamtéž). Bez intervence a terapie tedy hrozí riziko, že dospělý jedinec bude preferovat násilné vztahy. Dlouhodobé DN v rodině může způsobit u dětí poruchy učení, zhoršení chování (hostilita, agresivita, apatie), ale i závažné psychické poruchy jako jsou deprese nebo posttraumatická stresová porucha (Tamtéž). Péči dětem ohroženým DN věnuje Odbor sociálně-právní ochrany dětí, který má povinnost při podezření na násilí v rodině, kde se vyskytují děti celou situaci prošetřit, s přihlédnutím k budoucímu riziku napadení osob žijících v této rodině. Dále konat opatření tak, aby nevyvolala eskalaci násilí a využít mezioborovou spolupráci pro efektivní intervenci v zájmech dítěte, ale i ostatních osob ohrožených DN (BKB, 2003, on-line). Pracovníci OSPOD mají kompetence podnítit soud na vydání předběžného opatření k úpravě péče o dítě, navrhnout soudu nařízení ústavní výchovy dítěte či navrhnout omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti či pozastavení jejího výkonu. Pracovníci OSPOD poskytují nejen odborné poradenství, ale mají povinnost v případě nutnosti zprostředkovat mezioborovou pomoc. Dále pomoc nabízejí dětem ohroženým DN poskytovatelé sociálních služeb jako je například Acorus, z.ú. a jejich centrum Locika. V centru Locika pracují s dětmi ohroženými DN formou psychoterapeutické skupiny, arteterapeutické skupiny a individuální terapie. Dále nabízejí ochranu dětí před sekundární viktimizací a podporu rodičovských kompetencí ve vztahu rodič-dítě

(Centrum Locika, 2016, on-line). Přímá i nepřímá viktimizace způsobuje u dětí syndrom CAN (Child Abuse and Neglect), tedy Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Mgr. Jitka Hubáčková definuje syndrom CAN jako: *Poškození fyzického, psychického i sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Příznaky CAN vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Dospělý agresor zde zneužívá fyzické síly či psychické nadřazenosti a moci nad komplementárně podřízeným a závislým dítětem.* (Hubáčková, 2015, on-line).

2.6. Oběť domácího násilí pocházející z odlišné kultury

V praxi se sociální pracovník pomáhající osobám ohroženým DN může setkat s obětí pocházející z jiného kulturního prostředí, tedy z prostředí, které na tuto problematiku nahlíží odlišně. Čím dál více se medializuje násilí páchané ze strany uprchlíků, ale tento problém se týká i menšin pocházejících například z bývalého Sovětského svazu atd. Tyto osoby pocházejí z prostředí, kde nadále panuje patriarchální model společnosti a tato společnost je zpravidla založena na Nábožensko-právních principech. Tedy to, co je u nás považováno za trestný čin, může být v jiných zemích více či méně běžné. V našem kulturním prostředí je DN vnímáno jako trestný čin a odporuje Listině základních práv a svobod. Přičemž rámec integrace menšinových skupin do naší společnosti vyžaduje, aby osoby žádající o azyl nebo migranti s ekonomickými či sociálními důvody, přijaly naše zákony a společenské normy. Práce s obětí DN, která pochází ze společnosti, kde vládne patriarchální model, tak může být pro sociálního pracovníka obzvlášť náročná, vzhledem k případné odlišnosti v postavení ženy v dané kultuře či odlišnému vnímání dynamiky partnerských vztahů a společenských norem. Další komplikací ve vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem pocházejícím z jiného kulturního prostředí je jazyková bariéra a s ní související nedůvěra a strach. I přes veškerou výše zmíněnou všeobecně známou problematiku a medializované násilí páchané ze strany uprchlíků, nelze při sociální práci DN jako takové zakomponovat do kontextu náboženství a odlišných právních systémů či společenských norem. Zároveň je třeba při práci s obětí brát v potaz optiku klienta na danou věc a přijmout jeho odlišné vnímání problému, ale principy pomoci

jsou stejné a my zároveň musíme zastávat náš postoj k DN. Ptáme se proč klient přichází, proč právě teď a jak vnímá svou situaci a při uzavírání zakázky je klient plně kompetentní říct, jaké jsou jeho cíle a co od nás očekává. Samozřejmostí je povinnost sociálního pracovníka provést intervenci, když se stane například v uprchlickém centru svědkem DN, nebo kontaktovat OSPOD, když je DN ohrožené dítě.

3. Sociální práce s násilnou osobou

3.1. Agrese a násilí

3.1.1. Vymezení pojmů agrese a násilí

Agrese nevyjadřuje sama o sobě zážitek nebo chování, ale jedná se o abstraktní pojem zahrnující určité emoční stavy a impulzy (zlost, vztek). Je přirozenou součástí každého člověka, liší se pouze v míře a způsobu ventilace (Wikipedia, 2016, on-line). Pod pojmem agresivní chování se rozumí – poškozující, útočné, destruktivní, které má záměrně poškodit nebo násilně omezit jinou osobu či věc (Tamtéž). Jedná se tedy o projevy, které jsou destruktivní, případně i sebedestruktivní, ale v určitých případech nám umožňují se chránit a prosadit se (asertivita). “Zdravá” agresivita, tedy asertivita nám umožní vymezit si v sociální interakci své hranice, které jsou důležité pro pracovní, ale i intimní a rodinné vztahy. Destruktivně mířená agresivita naopak narušuje hranice druhé osoby. Pojem agresivní jednání a násilí se často používají jako synonyma, ale jak bylo napsáno výše, agresivní jednání nemusí být vždy za účelem destrukce nebo narušení hranic druhé osoby, kdežto násilí, které se vyskytuje pouze u lidí, je záměrné použití agresivního jednání za účelem někoho nebo něco zničit, poškodit, zranit či způsobit smrt (Tamtéž). V práci s klientem rozlišujeme, zda se jedná o agresivní chování vrozené, nebo je reakcí na frustraci. Vrozené agresivní jednání může být na základě genetických predispozicí a poruch osobnosti, naproti tomu agresivní jednání, které je reakcí na nějakou frustraci je chování získané, tedy změnitelné (Poněšický, 2010).

3.1.2. Aktivace agresivního jednání

Poněšický vymezuje tři hlavní důvody aktivace agresivního jednání:

1. Frustrace – emoční a nepromyšlené jednání spojené s obranou a protiútokem.
2. Lovení oběti – promyšlené jednání, spojené s pozitivním prožitkem.
3. Získání dominantní role (Poněšický, 2010).

Frustrace má mnoho příčin. Jedná se o stres vlivem náročného zaměstnání, úmrtí v rodině, finanční problémy, nezvládnutí výchovy dětí, ale i nezpracovaná traumata a zážitky z minulosti, které si osoba přenáší třeba i nevědomě do dalších vztahů (rodiče

závislí na drogách či alkoholu, znásilnění, šikana ve škole). Jedná se o příčinu agresivního jednání, které není nijak koordinované a osoba jedná na základě emocí. Agrese lovce je nejnebezpečnější, protože není spontánní, ale promyšlená a v agresivní osobě vyvolává pocity radosti (Tamtéž). S touto formou agrese se můžeme například setkat u klientů s disociaální poruchou osobnosti, která se podle Mezinárodní klasifikace nemocí vyznačuje uspokojováním vlastních potřeb bez ohledu na druhé, bezohledností vůči společenským normám, nezájmem o pocity druhých lidí, nízkým prahem pro uvolňování agrese a násilí a neschopnosti pociťovat vinu (UZIS, 2014, on-line). Jinými slovy patologická agrese, která přináší násilné osobě potěšení. Agrese za účelem získání dominantního postavení se nejčastěji vyskytuje u mužů (Poněšický, 2010) a projevuje se nejen v intimních a rodinných vztazích, ale i na pracovní úrovni, kde se jedinec snaží za pomoci cílené agrese získat vedoucí postavení. Jedná se o instrumentální agresi pro dosažení nějakého cíle. Osoba je naučená nebo má vlastní zkušenost s tím, že takto může získat to co chce (Wikisofia, 2016, on-line). Podobně jako domácí násilí, má agresivita formu fyzickou, verbální a sexuální. Projevy agresivního jednání závisí na účelu, kterého chceme dosáhnout. Nejedná se jen o fyzické násilí a nadávky, ale i o nepřímou formu jako jsou intriky a pomlouvání, dále podezřívání a hostilitu. Psychologové ještě člení podoby agresivity na:

- altruistickou - k ochraně druhých
- anticipující - k ochraně vlastního teritoria
- brachiální - násilí vedené na tělo oběti
- dravčí – zaměřená na ulovení kořisti
- indukovaná – záměrně vyvolaná
- mateřskou – ochrana potomků
- přenesenou – na jiný objekt než má odpovědnost za podmět
- skupinovou (Wikipedia, 2016, on-line)

3.1.3. Násilí v intimních vztazích

Za nejčastější zdroje násilí ve vztazích považuje Špatenková :

Stres- finanční problémy, vysoké dluhy, nezaměstnanost, rozvod, úmrtí blízké osoby.

Frustrace – neuspokojení v partnerském vztahu, v práci.

Ohrožení – odmítnutí, fyzické napadení.

Charakteristiku vztahu - představa, že bez partnera nemohu žít a zároveň ve vztahu vnímám něco nezdravého.

Partnerské neshody – hospodaření s penězi, sexuální život, trávení volného času, péče o děti.

Boj o moc – rozdělení rolí, dominantní osoba versus submisivní.

Vzory a modely chování – násilná osoba vyrůstala jako dítě v prostředí, kde násilí bylo normou chování.

Identifikaci s agresorem – osoba, která byla jako dítě trestána a zažívala bezmoc, se v dospělosti stává násilnou, aby se vyrovnala s pocity, které prožívala v dětství.

Alkohol a drogy – redukuje zábrany a umožňují násilí.

Zdravotní indispozice – některé z nemocí mohou odstartovat násilné jednání.

Neurologické poruchy – zranění hlavy, demence.

Psychická onemocnění – různé psychózy a psychická onemocnění mohou zapříčinit násilné chování.

Poruchy osobnosti – převážně ty poruchy, které mají vliv na chování k ostatním lidem.

Velká tolerance společnosti vůči násilí (Ševčík, Špatenková, 2011).

Násilná osoba narušuje psychickou a fyzickou integritu oběti a překračuje její hranice tím, že záměrně ničí její soukromí, má nesplnitelná očekávání s následným trestem. Nekomunikuje, vymezuje role s následným trestem za jejich porušení, absolutní nerovnost, zamezení autentičnosti, nedůvěra (Persefona, o.s., 2016, on-line).

3.2. Přístup k násilnému klientovi

Sociální práce ať už s jakoukoliv cílovou skupinou stojí na navázání vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem. Vztah se tvoří již při prvním kontaktu a determinuje jak bude spolupráce nadále probíhat. Jak navázat vztah s někým, jehož jednání vůči ostatním lidem ve mě vzbuzuje pohoršení, vztek, soucit a další negativní emoce? Jak takového klienta přijmout a přistupovat k němu profesionálně a přitom působit opravdově, i když neuznávám jeho jednání? Pro kohokoliv, kdo pracuje s touto cílovou skupinou nestačí mít jen odborné znalosti a různé speciální školení a výcviky, ale hlavně správné osobní nastavení pro práci s klienty, kteří jsou násilní vůči blízkým osobám. Z mého pohledu, který však nikomu nevnucuji, si klient uvědomující vlastní patologické jednání s vlastní iniciativou ke změně zasluhuje podporu a pomoc. Jistě se

DN dopouštějí i násilné osoby, kterým násilí vůči blízkým způsobuje pocity radosti a motivovat takového klienta ke změně je téměř nemožné, ale jsou osoby, které vlastním násilným jednáním trpí stejně jako osoby ohrožené. Je velice snadné odsuzovat ostatní za chování odporující společenským a právním normám, ale velice těžké, přiznat vlastní pochybení a rozhodnout se pro změnu a takovým osobám je zapotřebí vyjít vstříc, motivovat je a podpořit ve změně, která může zlepšit kvalitu života nejen jim, ale hlavně osobám v jejich okolí.

Při práci s násilnou osobou se používají tyto přístupy:

Psychoanalytický přístup – hledání příčin současného stavu v minulých zkušenostech, které jsou uloženy v podvědomí či nevědomí.

Systemický přístup – vidí jednotlivce v kontextu jeho sociálních vztahů a předpokládá, že jeho psychické problémy vznikají právě z těchto vztahů. Neřeší, jak problém vznikl, ale sleduje vzájemné interakce, v jejichž důsledku se problém udržuje. Například rodinu vnímá jako systém předepsaných rolí, kde změna v obsahu interakce jednotlivce, změny fungování celé rodiny, ale i změna v obsahu interakce ostatních členů změní fungování jednotlivce (phil.muni, 2016, on-line)

Na klienta orientovaný přístup -je přístup založený na empatii, kongruenci a pozitivním přijetí klienta. Klient se sociálním pracovníkem vytvářejí vztah vzájemné důvěry, kde má klient možnost ventilovat své emoce a sociální pracovník klienta nekriticky přijímá se všemi klady i zápory (opsychologii, 2015, on-line).

Manželské, partnerské a rodinné poradenství – poradenství při podpoře fungčnosti rodinného systému (manželství, partnerství) jako celku.

3.3. Metody práce s násilnou osobou

Během své praxe v SOS centru Diakonie jsem vyzorovala, že klient, který má problém s vlastní agresivitou vůči blízkým, se do krizového centra dostane několika způsoby:

1. Klient přijde sám – jde většinou o klienty, kteří si uvědomují, že jejich chování je problémové a chtějí ho změnit. Práce s tímto klientem je o to snazší, protože přichází už s motivací ke změně.

2. *Klienta přivede partner či jiný příbuzný* – klient si uvědomuje, že jeho chování je problémové a je ochotný s ním začít pracovat.

3. *Klient přichází na příkaz soudu* – pro práci s násilnými klienty je důležitá jejich motivace pro změnu a tento typ klientů přichází nedobrovolně. Sociální pracovník musí klienta podpořit a spíše jen směřovat k tomu, aby našel důvod pro změnu svého jednání.

3.3.1. Individuální terapie násilné osoby

Individuální terapie je pro takové klienty, kteří nechtějí nebo se nemohou účastnit párové či skupinové terapie. V individuální terapii umožňujeme klientovi pochopit příčiny a důsledky vlastního agresivního jednání. Klienta motivujeme ke změně a směřujeme ho k odpovědnost za své jednání (Stodolová, 2016, on-line). Podle PhDr. Anny Stodolové, je pro poskytování terapie násilným osobám důležité přesvědčení, že špatné komunikační vzorce a problematické vztahy lze ovlivňovat (Tamtéž). Násilné osoby se často nevyznají ve svých pocitech a sociální pracovník se během terapie snaží klientovi zprostředkovat lepší kontakt se svými motivy a emocemi a tím zvyšuje klientovi kompetence zvládat náročné životní situace (SOS centrum, 2016, on-line).

V individuální terapii se podle PhDr. Anny Stodolové používají tyto terapeutické přístupy:

1) *Systemický přístup* – je přístup založený na tom, že člověk je bytost schopná, autonomní, vše zvládá a umí se rozhodovat (Úlehla, 2010, on-line).

2) *Dynamický přístup* – je přístup, který determinuje současné chování s minulostí, s využitím kauzality. Sociální pracovník pomáhá klientovi pochopit nevědomé obsahy jeho myšlení a jednání.

3) *Edukace*- nové vzorce chování.

4) *Kognitivně behaviorální přístup* – rozpoznává a mění nezdravé zvyky a myšlení, jež se odráží v chování (Stodolová, 2016).

3.3.2. Párová terapie při násilí ve vztahu

Párová terapie se používá při domácím násilí velmi zřídka, protože ve vztahu, kde jsou dosud jasně vymezená role oběť – násilník, není možné dosáhnout požadovaných cílů. Oběť nebude před násilníkem mluvit otevřeně a terapie nebude mít žádný význam. Párová terapie je vhodná pro vztahy, kde se vyskytuje vzájemném partnerském násilí (Kopečková, Králová, 2016, on-line). První rozhovor se vede s každým partnerem

zvlášť a na základě prvního rozhovoru, lze doporučit párovou terapii nebo naopak individuální terapii, protože u domácího násilí kde je jasně vymezena role násilníka a oběti není párová terapie vhodná. V párové terapii se nejdříve zjišťuje historie násilí, okolnosti, spouštěče a projevy násilí (Tamtéž). Stejně jako v individuální terapii je klíčová motivace obou partnerů ke změně. Sociální pracovník se bude opírat o to, co je ve vztahu pozitivní, proč ve vztahu chtějí klienti zůstat a v čem se liší dny, kdy násilí neprobíhá od dní, kdy násilí probíhá. Párová terapie je založena na partnerském, manželském a rodinném přístupu (Tamtéž). V této terapii se neřeší individuální témata, ale historie vztahu a jeho problémy a předpokládá se, že tyto problémy nemusí zničit vztah, pokud se partneři naučí s problémy zacházet. Partneři si lépe uvědomí co se mezi nimi děje a co je příčinou eskalace konfliktů a za pomoci terapeuta se snaží naučit s těmito problém pracovat (SOS centrum Diakonie, 2016, on-line).

3.3.3. skupinová terapie násilných osob

Práce se skupinou je tradiční metoda sociální práce, kde je důležitá skupinová dynamika, tedy dění ve skupině a vzájemné interakce členů. Vzájemnou interakci dosáhnou členové skupiny vzhledu do problematiky jedince, pochopení nesprávných postojů, chování a jednání a tím umožňují změny v jejich dosavadním životě. Skupinová terapie násilných osob umožňuje klientům vidět v rámci skupiny maladaptivní vzorce jednání na ostatních členech a vzájemnou interakcí si je uvědomit i sami v sobě (SOS centrum Diakonie, 2016, on-line). Dále klienti vidí u ostatních členů jejich osobní růst a životní změny, což je motivuje k práci se sebou samotným. Podle Mgr. Anna Wackermanové jsou hlavní terapeutické faktory skupinové terapie násilných osob důvěra, přijetí, ocenění, skupinová soudružnost a sociální učení (Wackermanová, 2016, on-line). SOS Centru Diakonie ČCE na svých webových stránkách popisuje skupinovou terapii jako program, kde se klienti naučí pracovat se svými emocemi, rozvíjet empatii a rozpoznat a přijmout vlastní emocionální stavy a jednání. Dále je zde zdůrazněna skupinová dynamika, která urychluje proces změny chování a atmosféra důvěry a bezpečí, která umožňuje klientům vyjádřit obavy, strachy a nejistoty, které často stojí za agresivním jednáním (SOS centrum Diakonie, 2016, on-line). Skupinová terapie se netýká pouze partnerského násilí, ale podle pracovníků SOS Centra Diakonie ČCE, čím dál častěji na skupinové terapie dochází rodiče, kteří si uvědomují, že trestání svých dětí už není výchovou, ale ventilací vzteku a bezmoci (Tamtéž).

3.4. Cíle a techniky sociální práce s násilnou osobou

Terapie násilných osob nesmí být po klienta trestem, ale má pouze poskytnout příležitost pro změnu nejen jeho chování, ale kvalitu jeho života a života jemu blízkých osob. Podle ligy otevřených mužů má terapie násilných osob tyto klíčové cíle:

1. Přerušování spirály násilí
2. Přijetí odpovědnosti
3. Vnímání sebe sama a sebeovládání
4. Akceptování svých hranic i hranic ostatních lidí
5. Empatie
6. Jiné řešení konfliktů (LOM, 2016, on-line).

Hlavní technikou práce s NO je rozhovor. Během rozhovoru je důležité navázat vztah důvěry, kde sociální pracovník klienta nehodnotí, dává prostor klientovým emocím a reflektuje je. Sociální pracovník hledá s klientem hodnoty o které se dá opřít a které klienta budou motivovat ke změně. Na osobnost klienta nesmí tlačit, ale naopak nechává, aby si vlastní cíle vytvořil sám a je mu pouze oporou. V určitých fázích totiž klient neslyší na expertní rady.

Při terapii násilných osob se ptáme:

- 1) Jak klient vnímá sám sebe a své okolí, nebo jak si myslí, že okolí vnímá jeho.
- 2) Co a proč to chce změnit.
- 3) Kdy je mu nejlépe a naopak kdy je mu nejhůře.
- 4) Co je spouštěčem agresivity a proč.
- 5) Co pro něj znamená změna a co vše bude jinak.
- 6) Jak problém klient pojmenuje (Metodika SOS centra Diakonie ČCE).

Důležité je celou dobu klienta vést k odpovědnosti za své činy, protože kdo za nic nemůže, nic nezmůže (Šašková, 2016, rozhovor).

Sociální pracovník má během rozhovoru tyto úkoly:

- 1) Porozumět klientovu jednání – ptá se *proč*, ale ne proto aby s klientem souhlasil, ale aby mu porozuměl.
- 2) Pomoci klientovi poznat sám sebe a takového se přijmout, tím zvyšuje jeho kompetence a sebedůvěru.
- 3) Mapovat klientův vztah k sobě samému a ke světu.

- 4) Pomoci modifikovat patologické jednání aniž by tlačil na klientovu osobnost.
- 5) Pracovat s utkvělými myšlenkami a vzorci klienta.
- 6) Nastavuje deeskalační strategie – zamezení eskalace násilí. Ptáme se, co klientovi pomáhá nebýt násilný, v čem jsou jiné dny, kdy není násilný.
- 7) Oceňuje, podporuje, motivuje (Metodika SOS centra Diakonie ČCE).

Programy pro násilné osoby v ČR:

SOS Centrum Diakonie ČCE, Praha – *Stop násilí ve vztazích*, individuální, párové, skupinové a multicouple terapie pro násilné osoby.

Liga otevřených mužů, z.s., Praha - *Síla a násilí*, speciální poradenství, kurzy zvládání vzteku.

Informační a poradenské centrum VIOLA Centra sociálních služeb Praha – Speciální poradenství

Persefona, o.s., Brno - *Osoby s potížemi se zvládáním agrese*, individuální program zaměřený na zvládání agrese, skupinový program na zvládání agrese, zprostředkování návazné služby.

4. Legislativa

4.1. Zákon 135/2006 Sb. Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Dne 14. března 2006 se parlament usnesl na znění zákona, který má chránit před domácím násilím. První část pojednává o změně zákona o Policii České republiky. „Policista má oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj, lze-li na základě zjištěných skutečností důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě, nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti. Pokud dojde k tomuto zjištění, policista je oprávněn vykázat podezřelého ze společného obydlí, jakož i z jeho bezprostředního okolí. Toto opatření je účinné v okamžiku, kdy bylo prokazatelně sděleno podezřelé osobě. Rozhodnutí o vykázaní lze provést i v nepřítomnosti podezřelého, ale účinnosti nabývá až tehdy, kdy se vykázaná osoba o tomto rozhodnutí dozví (135/2006 Sb, § 21a, 2016, on-line).“

„Dále tento zákon určuje, že toto rozhodnutí se vydává bez projednávání věci, z úřední povinnosti a nevyžaduje souhlas ohrožené osoby(135/2006 Sb, § 21b, 2016, on-line).“

„Po vydání rozhodnutí je vykázaná osoba povinna odevzdat policistovi všechny klíče od společného obydlí, policista je povinen umožnit vykázanému aby si nejpozději při výkonu vykázaní vzal výlučně věci osobní potřeby, cennosti a dokumenty, a ve lhůtě 24 hodin od výkonu rozhodnutí pak další osobní věci a věci nezbytné pro jeho podnikání nebo výkon povolání. Ohroženou osobu poučí policista o možnosti podání návrhu na předběžné opatření podle občanského soudního řádu a o možnosti využití služeb pomoci obětem domácího násilí(135/2006 Sb., § 21c, 2016, on-line).“

„Vykázání, o kterém bylo rozhodnuto, trvá po dobu deseti dnů a nedá se zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na předběžné opatření se tato lhůta prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu(135/2006 Sb., § 21d, 2016, on-line).“

„Druhá část zákona se týká změny občanského soudního řádu. Pokud účastník, proti kterému je předběžné opatření mířeno, vážně ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost navrhovatele, může předseda senátu uložit předběžné opatření účastníku, proti kterému návrh směřuje, aby dočasně opustil společné obydlí a jeho bezprostřední okolí. Nadále, aby se zdržel kontaktu s navrhovatelem. Předběžné

opatření trvá 1 měsíc od jeho vykonatelnosti a předseda senátu může na návrh navrhovatele tuto lhůtu prodloužit (135/2006 Sb., § 76b, 2016, on-line).“ „Dále je zde změna zákona o sociálním zabezpečení, který upravuje pomoc obětem násilí ze strany blízkých osob nebo osob ve společném obydlí. Osobám, který jsou ohroženy domácím násilím se poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Těmto osobám se rovněž zprostředkuje poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. Pro poskytování pomoci těmto osobám se zřizují intervenční centra. Součástí této pomoci je spolupráce a informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie České republiky, nestátními a charitativními organizacemi. Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci(135/2006 Sb., § 74a, 2016, on-line).“ „Policie České republiky musí dodat opis rozhodnutí o vykazání nebo zákazu vstupu do společného obydlí intervenčnímu centru a to je povinno kontaktovat osobu, která byla označena za osobu ohroženou násilím, a to do 48 hodin. Pomoc intervenčního centra však může být poskytnuta bez doporučení policie, na základě žádosti osoby ohrožené násilím (135/2006 Sb., § 74b, 2016, on-line).“ Tento zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2007.

4.2. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

4.2.1. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

„Kdo jiného násilím, či pod pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo zneužije jeho bezbrannosti, dopustil se trestného činu znásilnění (40/2009 Sb., § 185, 2016, on-line).“ Toto ustanovení samozřejmě platí i pro manžele nebo intimní partnery.

„Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k prostituci, dopouští se trestného činu kuplířství (40/2009 Sb., § 189, 2016, on-line).“ Některé oběti domácího násilí, byly svým partnerem nuceni k prostituci (Daligand, 2014).

4.2.2 Trestné činy proti rodině a dětem trestního zákoníku:

„Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, dopouští se trestného činu týrání svěřené osoby (40/2009 Sb., § 198, 2016, on-line).“ Toto se týká domácího násilí

páchané na dětech a osob se zdravotním postižením. „Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, dopouští se trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (40/2009 Sb., § 199, 2016, on-line).“ Tento paragraf se vztahuje nejen na intimní partnery, ale týká se i transgeneračního týrání, jako například ve vztahu dítě dospělý a rodič senior. Senioři vlivem věku, nejsou schopni se bránit a jejich fyzická a psychická bezbrannost z nich činí snadné oběti pro domácí násilí.

4.2.3. Trestné činy narušující soužití lidí:

Trestný čin, který je často spojován s domácí násilím, je nebezpečné pronásledování,- stalking. Tohoto trestného činu se násilníci dopouštějí po ukončení vztahu. „Podle trestního zákoníku se za nebezpečné pronásledování považuje vyhledávání osobní blízkosti nebo sledování, vyhrožování újmou na zdraví přímo ohrožené osobě nebo jejím blízkým, omezování v obvyklém způsobu života, vytrvalé kontaktování a toto jednání způsobuje důvodnou obavu o život a zdraví pronásledované osoby, či o život a zdraví osob jí blízkých (40/2009 Sb., § 354, 2016, on-line).“

4.2.4. Trestné činy proti svobodě:

K dalším paragrafům týkajících se domácího násilí bezesporu patří zbavení osobní svobody (40/2009 Sb., § 170, 2016, on-line) a omezování osobní svobody (40/2009 Sb., § 171, 2016, on-line).

4.3. Zákon č. 45/2013 o obětech trestných činů

Zákon o obětech trestných činů upravuje především práva obětí, poskytování peněžité pomoci státem a vztahy mezi státem a subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů. Tento zákon vymezuje pojem oběť trestného činu a to tak, že obětí je osoba, která se tak sama cítí (45/2013 Sb., § 3, 2016, on-line). „Oběti trestných činů mají právo na odbornou pomoc a to psychologickou, sociální, právní a to po dobu, kterou vyžaduje její účel (45/2013 Sb., § 4, 2016, on-line).“ Tento zákon také upravuje problematiku sekundární viktimizace a snaží se oběť uchránit před dalšími traumatizujícími zážitky. „Oběť násilných trestných činů má právo požádat o zabránění kontaktu s osobou během soudního řízení, kterou označila za pachatele a příslušné orgány jsou povinny vyhovět, pokud se jedná o zvláště zranitelnou oběť a nevylučuje to

povaha prováděného úkonu. Nelze-li této žádosti vyhovět, protože to vylučuje povaha prováděného úkonu, přesto musí příslušný orgán provést vhodná opatření, aby se oběť nedostala do styku s pachatelem alespoň před úkonem a po jeho ukončení (45/2013 Sb., § 17, 2016, on-line).“ Dále zákon upravuje výslech oběti trestného činu a snaží se jí uchránit před druhotnou újmou a to tak, že přesně určuje jak má být tato osoba vyslýchána a čeho se mají příslušné orgány vyvarovat. „Klást oběti intimní otázky lze jen v krajním a nutném případě pro vyšetřování a i tak musejí být pokládány šetrně (45/2013 Sb., § 18, 2016, on-line).“ „Oběť má nadále právo žádat, aby byla vyslechnuta osobou stejného, či opačného pohlaví (45/2013 Sb. § 19, 2016, on-line).“ Tento paragraf je velice důležitý pro výslech obětí sexuálního násilí. Kdyby výslech prováděla osoba stejného pohlaví jako je násilník, mohl vést k retraumatizaci oběti. „Zvlášť zranitelná oběť musí být vyslechnuta obzvlášť citlivě s ohledem na okolnosti, které jí činí zvlášť zranitelnou. Výslech zvlášť zranitelné oběti musí vést vyškolená osoba, pokud je to možné a výslech je prováděn zpravidla jednou (45/2013 Sb., § 20, 2016, on-line).“ Do jaké míry jsou výše uvedené paragrafy, které mají zamezit sekundární viktimizaci obětí trestných činů dodržovány v praxi, se liší případ od případu. Problematika sekundární viktimizace v České republice bude podrobně analyzována v metodologické části této práce. Zákon upravuje i peněžitou pomoc těmto obětem, kdy za podmínek stanovených tímto zákonem, vzniká právo na peněžitou pomoc od státu. „Peněžitá pomoc se poskytuje oběti, která je občanem České republiky, pokud má na území České republiky trvale hlášené bydliště nebo pokud se stal obětí trestného činu na území České republiky. Pomoc cizincům se uděluje na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázaná (45/2013 Sb., § 23, 2016, on-line).“ „Peněžitá pomoc spočívá v jednorázové částce k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem (45/2013 Sb., § 25, 2016, on-line).“

4.4. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách

Zákon o sociálních službách upravuje podmínky pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (108/2006 Sb., § 1, 2016, on-line). V kontextu sociální práce s účastníky domácího násilí, jsou nabízeny následující sociální služby:

4.4.1. Sociální poradenství:

„Základní sociální poradenství je základní činností ve všech sociálních službách a má za úkol poskytnout klientovi potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé životní situace. Poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni tuto činnost zajistit. Odborné sociální poradenství se zaměřuje na potřeby cílové skupiny a to v občanských poradnách, manželských poradnách, v poradnách pro oběti trestných činů a oběti domácího násilí (108/2006 Sb., § 37, 2016, on-line).“ Prováděcí vyhláška k zákonu sociálních službách dále specifikuje úkony odborného sociálního poradenství. „Odborné sociální poradenství má mimo jiné za úkol, zprostředkovat navazující služby. V rámci pomoci účastníkům domácího násilí se bude jednat převážně o dlouhodobé terapie, právní služby, či náhradní bydlení. Dále se v rámci odborného sociálního poradenství provádějí sociálně terapeutické činnosti. Vyhláška tyto činnosti popisuje jako poskytnutí poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, psychologie a a vzdělávání(505/2006 Sb., § 4, 2016, on-line).“ Mgr. Lenka Šimková dále popisuje poskytování sociálně terapeutické činnosti jako úkon, který má vést především k překonání nepříznivého krizového stavu klienta, vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností, nabízí psychosociální podporu ve formě naslouchání a výměně zkušeností mezi klientem a sociálním pracovníkem. Nabízí výchovné, aktivizační a vzdělávací aktivity (Šimková, 2009, on-line).

Organizace poskytující sociální poradenství v rámci sociální práce s účastníky domácího násilí:

SOS centrum- SKP v Praze - Diakonie ČCE

Acorus- poradna pro osoby ohrožené domácím násilím- ACORUS, z.ú.

Poradna Magdala – Arcidiecézní charita Praha

Poradna Bílého kruhu bezpečí – Bílý kruh bezpečí, z.s.

ROSA – Informační a poradenské centrum pro ženy- oběti domácího násilí – o.s. ROSA

4.4.2. Telefonická krizová pomoc:

„Telefonická krizová služba s poskytuje osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou nedokáží řešit sami (108/2006 Sb., § 55, 2016, on-line).“ „Jedná se o krizovou práci s osobou, spočívající v jednorázovém nebo opakovaném telefonickém kontaktu osoby s pracovištěm telefonické krizové intervence(505/2006 Sb., § 20, 2016, on-line).“

Organizace poskytující telefonickou krizovou pomoc v rámci sociální práce s účastníky domácího násilí:

Linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí – Bílý kruh bezpečí, z.s.

Pražská linka důvěry – Centrum sociálních služeb Praha

Dětské krizové centrum – Dětské krizové centrum, z.ú.

4.4.3. Azylové domy:

„Azylové domy poskytují pobytové služby osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení(108/2006 Sb., § 57, 2016, on-line).“ Vedle azylových domů pro osoby, které kvůli nepříznivé sociální situaci ztratily bydlení, jsou zde azylové domy s utajenou adresou. Tyto azylové domy jsou určeny obětem domácího násilí, kde se mohou skrýt před agresivním partnerem, který ohrožuje jejich zdraví nebo život.

„Azylový dům s utajenou adresou pro ženy oběti domácího násilí v nepříznivé sociální situaci umožňuje ženám a jejich dětem zajistit formou pobytové služby bezpečí před násilným partnerem. Služba poskytuje nejen ubytování, ale i odbornou péči formou sociálně právního a sociálně psychologického poradenství tak, aby se klientky dokázaly vyrovnat s prožitým násilím a vrátit se zpět do života bez násilí a vést samostatný život“ (o.s. Rosa, 2016, on-line).

Organizace poskytující azylové ubytování s utajenou adresou:

Acorus – azylový dům – ACORUS, z.ú.

Azylový dům pro matku s dětmi – Diakonie ČCE – SKP v Praze

Azylové byty Poradenského centra La Strady – La Strada Česká republika, o.p.s.

ROSA – azylový dům s utajenou adresou – o.s. ROSA

4.4.4. Krizová pomoc:

„Krizovou pomocí se rozumí terénní, ambulantní či pobytová služba, která se poskytuje osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy nemohou situaci řešit vlastními silami (108/2016 Sb., § 60, 2016, on-line).“ Základní činností při poskytování krizové pomoci jsou poskytování ubytování a s tím i zajištění základních potřeb. Dále krizová pomoc zajišťuje sociálně terapeutické činnosti a to především krizovou intervencí, ale i jiné socioterapeutické činnosti, které vedou k překonání krizového stavu (505/2006 Sb., § 25, 2016, on-line).

Organizace poskytující krizovou pomoc účastníkům domácího násilí:

Acorus – krizová pomoc – ACORUS, z.ú.

Krizové centrum – Arkáda – sociálně psychologické centrum, z.ú.

THEIA – pomoc v krizi – THEIA- krizové centrum, o.p.s.

Krizová pomoc – Diakonie ČCE – Středisko celostátních programů a služeb

SOS centrum- Diakonie ČCE -SKP v Praze

4.4.5. *Intervenční centra:*

Intervenční centra jsou novou službou, která je u nás od 1. ledna 2007 nabízejí pobytové, terénní a ambulantní služby v návaznosti na zákon č.135/2006 Sb. tedy v případech vykázaní spolupracují primárně s Policií České republiky., Na základě vykázaní osoby ze společného obydlí je osobě ohrožené násilným chováním nejpozději do 48 hodin nabídnuta pomoc intervenčního centra (108/2006 Sb., § 60a, 2016, on-line).“ „V intervenčním centru se klientovi dostane pomoci v rámci sociálně terapeutických činností zejména krizové intervence, i jiných socioterapeutických úkonů sloužících k překlenutí krizové situace a zahájení následného terapeutického procesu. Dále intervenční centrum pomáhá klientovi s uplatňováním práv a oprávněných zájmů nebo obstarávání osobních záležitostí(505/2006 Sb., § 25a, 2016, on-line).“ Tato centra poskytují individuální sociálně právní pomoc a zároveň koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami, jako je pomoc psychologů, právníků a lékařů (BKB, 2007, on-line).

Intervenční centra v České republice:

Asociace pracovníků intervenčních center, o.s. - sdružuje subjekty poskytující službu intervenční centra

Intervenční centrum – Centrum sociálních služeb Praha

Intervenční centrum – Pomoc v nouzi, o.p.s.

Intervenční centrum proFem – proFem o.p.s. Konzultační středisko pro ženské projekty

Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím – SKP – CENTRUM, o.p.s.

SPONDEA, o.p.s.

4.4.6. Shrnutí sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb. pro oběti domácího násilí:

Sociální služby dle zákona č. 108/2006 pomáhají oběti, aby se lépe orientovala ve svých právech, nalezla odvalu a schopnost řešit svoji situaci, pochopila cyklus násilí a snaží se posílit ochranu oběti před dalším násilím v rodině. Služby pro oběti domácího násilí jsou tedy odborné sociální poradenství, telefonická krizová pomoc, intervenční centra a azylové domy. V rámci odborného poradenství se poskytují služby individuální konzultace, telefonické poradenství, internetové poradenství, tedy psychosociální konzultace, které nabízejí nezbytnou psychickou podporu, pomoc při zvládnání krize a zpracování traumatu vzniklých během násilí. Dále zajištění bezpečí klientovi a jeho dětem před násilím včetně vypracování bezpečnostního plánu a pomoci při komunikaci s policií a soudy (o.s. ROSA, 2016, on-line). V neposlední řadě pak pomoc při sociálním začleňování do běžného života. Intervenční centra nabízejí souhrn služeb, které v rámci pomoci obětem zajišťují poradenství, krizovou intervenci, možnost účastnit se programů v podpůrných skupinách, dále pomoc při uplatňování práv a zajišťují interdisciplinární spolupráci mezi ostatními intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, útvary policie, orgány sociálně právní ochrany dětí a ostatními orgány veřejné správy (CSS Praha, 2016, on-line). Intervenční centra poskytují i možnost ubytování a stravy. V návaznosti na odborné sociální poradenství a pomoc intervenčního centra jsou poskytovány služby azylových domů, v případě obětí domácího násilí azylových domů s utajenou adresou. Azylové domy s utajenou adresou nabízejí klientovi ochranu, poradenství a sociálně právní podporu, skupinová setkání a přípravu na návrat do života bez násilí (o.s. Rosa, 2016, on-line). Z výše zmíněného vyplývá, že jednotlivé sociální služby pro oběti domácího násilí mají na sebe určitou návaznost a vzájemně se prolínají.

4.4.7. Shrnutí sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb. Pro osoby násilné ve vztahu:

Osobám, které jsou násilné ve vztahu ke svým blízkým je nabízena pomoc v rámci odborného sociálního poradenství, které obsahuje podporu v současné životní situaci, informace ohledně vykázaní ze společného obydlí a vysvětlení úkonů a praktických postupů. Dále hledání motivace ke změně, či jiných přijatelnějších způsobů zvládnání krizové situace a možnost párové konzultace (CSS Praha-Viola, 2016, on-line). Dále je osobám násilným ve vztahu nabízena v rámci krizové pomoci krizová

intervence (505/2006 Sb., 2016, on-line). Krizová intervence je metoda zaměřená na problém, která se zaměřuje na individualitu člověka a jeho kompetence řešit krizi, v které se nachází. Krizový intervent pomáhá klientovi naleznout znovu psychickou rovnováhu a v kontextu práce s osobou násilnou i nácvik technik zvládnání emocí a copingových strategií pro řešení krizových situací (Špatenková, 2011)

Výzkumná část

Šetření interdisciplinární spolupráce při domácím násilí a rizika sekundární viktimizace .

1. Vymezení problému šetření

V praktické části této práce se zaměřím na interdisciplinární spolupráci v problematice domácího násilí a na riziko sekundární viktimizace. K výzkumu tohoto fenoménu mne vedla účast na mezioborovém setkání pro Prahu na téma sexuální násilí páchané na ženách, které se konalo 27.10.2015. Na tomto setkání jsem si vyslechla názory mnoha odborníků nejen na sexuální a domácí násilí, ale především na problém sekundární viktimizace obětí těchto trestných činů. Výše zmíněné setkání zorganizovalo proFem, o.p.s., kde jsem také sbírala některé z dat pro výzkum v této práci. Cílem výzkumu je poukázat na problém sekundární viktimizace v České republice, na její důsledky a možnou prevenci. Jako budoucí sociální pracovník jsem se při výzkumu zaměřila také na kompetence a možnosti sociálních pracovníků při řešení této problematiky a možnosti ochránit svého klienta před druhotnou újmou. Respondenti byli požádáni o jednotlivé příklady ze své praxe, které také uvedu, samozřejmě mírně upravené, aby nebylo z příběhů rozpoznatelné, o jaké klienty se jedná. Pokládám za důležité poukázat na chyby při práci s oběťmi násilných trestných činů, protože důsledky mohou být pro klienty fatální.

1.1. Sekundární viktimizace

Oldřich Matoušek ve svém slovníku sociální práce charakterizuje sekundární viktimizaci obětí trestných činů jako necitlivou zdravotní péči, vyšetřování trestného činu i soudního pojednávání věci a neposkytnutí dostatečné pomoci při osobním vyrovnávání s následky tohoto činu (Matoušek, 2003). Jedná se o traumatizaci vzniklou až po ukončení trestného činu v důsledku reakcí a chování sociálního okolí (Sejgalová, Ragulová, 2011, on-line). Podle Čírtkové dochází k druhotnému zraňování hlavně prostřednictvím médií, které publikují často citlivé detaily o oběti trestného činu, ale také při trestném řízení, kde oběť musí podstupovat znalecké posudky. Dále nejbližší

okolí oběti jí může nevhodným chováním přispívat k emocionálnímu zraňování. Čírtková dále sekundární viktimizaci shrnula jednou větou jako „nezájem o potřeby oběti a ochranu její důstojnosti“ (Čírtková, 2014). Na ochranu oběti trestného činu před sekundární viktimizací máme zákon č. 45/2013 Sb. otázkou však zůstává, do jaké míry je v praxi akceptován. Sekundární viktimizace může u oběti prohloubit zažité trauma a zkomplikovat následnou péči o oběť a její zpětnou integraci do běžného života.

1.2. Interdisciplinární spolupráce v případech domácího násilí

Interdisciplinární spolupráce je přenos poznatků mezi účastnickými institucemi, vzájemná inspirace a metodologická provázanost (Ševčík, Špatenková, 2011). Koordinační činností interdisciplinárního týmu pro osoby ohrožené domácím násilím se zabývá koordinátor pro oblast domácího násilí na krajské úrovni, což je pracovník intervenčního centra. Podle Mgr. Jaroslavy Hanušové jsou principy interdisciplinární spolupráce tyto:

1. Vytvoření funkčního týmu osob na interdisciplinárním základě (například policista, sociální pracovník, pracovník neziskového sektoru, lékař, učitel, rodič apod.).
2. Zajištění koordinace tohoto týmu. Interdisciplinární spolupráce by měla fungovat na pevných pravidlech, nejlépe je vytvořit písemnou dohodu o spolupráci.
3. Zajištění komunikace mezi všemi členy (pravidelné schůzky apod.).
4. Znalost kompetencí a možností ostatních pracovníků týmu.
5. Znalost prostředí (zmapování regionu – zmapování zařízení apod.).
6. Jasná definice možnosti spolupráce, cíle, role apod.
7. Zajištění dalšího vzdělávání pracovníků.
8. Vytvoření manuálů pro interdisciplinární spolupráci.
9. Vypracování vzorového postupu spolupráce.
10. Zajistit klientovi vhodnou péči - materiální, zdravotnickou, psychologickou, sociální a právní pomoc (Hanušová, Hellebrantová, 2006).

Při pomoci obětem domácího násilí jsou v interdisciplinárním týmu především tyto instituce:

Policie České republiky – často první instituce, s kterou se oběť setkává. Policie ČR v systému pomoci obětem domácího násilí může rozhodnout o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí a ze zákona má povinnost do 24 hodin doručit úřední záznam o

vykázání intervenčnímu centru, které na základě získaných informací od policie může zahájit práci s obětí.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD se stává členem interdisciplinárního týmu ve chvíli, kdy se vyskytují v rodině zasažené domácím násilím děti. Řídí se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

Intervenční centrum – jak bylo výše zmíněno, Policie ČR předává úřední záznam o vykázání násilné osoby intervenčnímu centru, které s obětí zahájí spolupráci. Oběť samozřejmě může kontaktovat sama intervenční centrum a to jí kromě služeb které poskytuje napojí na instituce, které oběti dále pomůžou k řešení její situace například psycholog, psychiatr, advokát, azylový dům.

Justice – soud v případech domácího násilí rozhoduje o předběžném opatření, kdy může násilné osobě nařídit opustit společné obydlí, které sdílí s obětí domácího násilí. Dále rozhoduje o styku násilného rodiče s dítětem nebo o peněžitém odškodnění pro oběť. Do oblasti justice spadá ještě spolupráce se státním zastupitelstvím nebo trestním soudem, s probační a mediační službou a právním zástupcem oběti.

Spolupráce s dalšími institucemi – při pomoci osobám ohrožených domácím násilím vstupují nadále do spolupráce lékaři, úřady práce pro výplatu dávek státní sociální podpory či hmotné nouze, poradny pro rodiny, azylové domy, ústavy sociální péče (obětí domácího násilí je senior).

2. Metody a metodika šetření

K výzkumu byla použita kvalitativní strategie a interpretace získaných dat z perspektivy odborníků. Při výběru respondentů jsem se soustředila na to, aby v rámci své profese aktivně a dlouhodobě pracovali s oběťmi domácího násilí a byli z odlišných oborů. Ve dvou případech byl použit expertní rozhovor, tedy hloubkový rozhovor podle struktury předem vypracovaného dotazníku. Dotazník je sestaven formou otevřených otázek, aby respondenti měli dostatek prostoru vyjádřit svůj názor. Expertní rozhovor za pomoci strukturovaného dotazníku byl proveden v organizaci proFem, o.p.s. ve středu 16.3.2016, kde jsem rozhovor vedla s advokátem a sociální pracovnící. Rozhovory byly vedeny s každým respondentem zvlášť, v konzultační místnosti výše zmíněné organizace. Ve třetím případě jsem dotazník odeslala emailem a ten byl vyplněn a vrácen elektronickou formou 25.2.2016. Elektronický dotazník byl zaslán psychologovi, který dlouhodobě pracoval v Bílém kruhu bezpečí, z.s. Jako pracovník na krizové telefonické lince. Ve všech případech je použit stejný strukturovaný dotazník s otevřenými otázkami, které byly sestaveny tak, aby respondenti měli prostor vyjádřit svoje postoje k dané problematice, zkušenosti z praxe a jejich případné návrhy k řešení.

2.1. Úkoly šetření

1. Úkolem č. 1 bylo zjistit oborové zaměření respondenta, protože výzkum je zaměřen na interdisciplinární spolupráci. Bylo tedy důležité, aby respondenti byli různého profesního zaměření.
2. Úkolem č. 2 bylo ujistit se, že respondent při výkonu své profese přichází do styku s klienty, kteří jsou nebo byli oběťmi DN.
3. Úkolem č. 3 bylo zjistit, zda-li se respondent během své práce s oběťmi DN setkal s problematikou sekundární viktimizace a byl požádán o konkrétní příklad ze své praxe.
4. Úkolem č. 4 bylo zjistit, zda respondent zasáhl proti sekundární viktimizaci, kterou byl jeho klient ohrožen a zda-li vnímal, že má kompetence v danou chvíli tuto situaci zvrátit. Dále byl respondent požádán, aby v případě, že tuto situaci změnit nemohl, vysvětlil proč tomu tak bylo.
5. Úkolem č. 5 bylo zjistit názor respondenta na to, zda-li v některém z pomáhajících oborů dochází ze strany odborníků k sekundární viktimizaci více než v těch ostatních.

6. Úkolem č. 6 bylo zjistit, proč respondent vnímá některý z oborů pomáhajících profesí jako rizikovější k dopouštění se sekundární viktimizace na obětech DN, pokud v úkolu č. 5 některý z oborů jmenoval.
7. V úkolu č. 7 byl respondent požádán, aby vymezil hrozící důsledky plynoucí ze sekundární viktimizace, které oběti DN hrozí.
8. Úkolem č. 8 bylo zjistit, u které formy DN dochází více k sekundární viktimizaci, tedy jestli u psychické, fyzické či sexuální (případně ekonomické atd.).
9. Úkolem č. 9 bylo zjistit, jak se respondent v kontextu své profese staví k problematice sekundární viktimizace. Respondent měl v tomto úkolu prostor na vyjádření vlastního názoru na tuto problematiku z pohledu své profese.
10. Úkolem č. 10 bylo zjistit respondentův názor na možnou prevenci sekundární viktimizace.
11. Úkolem č. 11 bylo nejen zjistit, zda-li respondent zná zákon č. 45/2013 Sb. O obětech trestných činů, ale zda-li během své práce pozoruje u ostatních pomáhajících profesí jeho správnou či nesprávnou interpretaci v praxi.
12. Úkolem č. 12 bylo zjistit, zda-li si respondent myslí, že konkrétně sociální pracovník má kompetence svého klienta chránit před sekundární viktimizací a jako příklad byl uveden soudní proces. Cílem tohoto úkolu bylo, aby respondent na základě své praxe uvedl svůj názor na možnosti ochrany, které má sociální pracovník během práce s obětí DN ohrožené sekundární viktimizací a zda-li dle jeho názoru takové možnosti existují.
13. Úkolem č. 13 bylo zjistit respondentův názor na to, jestli je sekundární viktimizace aktuální a všeobecně rozšířený problém (v ČR), který je potřeba začít aktivněji řešit. V tomto úkolu byl ponechán respondentovi prostor na vlastní vyjádření a případné sdělení vlastní vize aktivního řešení této problematiky.
14. Úkolem č. 14 bylo dát respondentovi možnost uvést nějaký případ z praxe a ukázat tak na konkrétním případě, čeho se v rámci interdisciplinární spolupráce pomáhající pracovníci dopouštějí a případně jaké to má důsledky pro klienty-oběti DN.

3. Interpretace získaných dat

Pro interpretaci získaných dat jsem se rozhodla o doslovnou transkripci s vlastním komentářem, tedy strukturované expertní rozhovory a dotazník budou interpretovány s přesnými odpověďmi respondentů a následně vyhodnoceny.

3.1. Expertní rozhovor dle struktury předem vypracovaného dotazníku č. 1

1. kterém oboru pracujete?

Jsem advokát

2. Setkáváte se v rámci své profese s oběťmi domácího násilí?

Ano, pracuji jako advokát pro proFem, o.p.s., kteří se věnují obětem domácího násilí a obětem sexuálního násilí.

3. Setkal/a jste se v rámci své profese se sekundární viktimizací obětí domácího násilí? Prosím uveďte konkrétní případ.

Ano, média často interpretují citlivá data obětí. Například kamera budovy natočila přepadení ženy a média to odvysílala. Dále jsem se setkal s necitlivými otázkami u soudu, které nesouvisely s případem nebo měly sexuální podtext.

4. Když jste se setkal/a se sekundární viktimizací obětí domácího násilí, zasáhl/a jste, či jste měl/a pocit, že není ve Vašich silách tuto oběť před sekundární viktimizací chránit?

(Prosím, jestli jste měl/a pocit, že není ve Vaší kompetenci zasáhnout proti sekundární viktimizaci, napište proč tomu tak bylo)

Při soudních jednáních můžu vznést námitku na advokáta protější strany. Pokud se jedná přímo o soudce, který se dopouští necitlivého jednání vůči oběti, v danou chvíli nemohu dělat nic. Po skončení jednání můžu podat stížnost. V praxi jsem zažil, že se soudce "zasmál" na adresu oběti, která vypovídala, nebo soudkyně odmítla vyloučit pachatele ze soudní síně, protože chtěla na oběti, která vypovídala vidět emoce (jednalo se o trestní soud).

5. V které profesi v rámci interdisciplinární spolupráce podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Policie, při prvotním kontaktu policie s obětí nejsem přítomen a nemohu klienta chránit, tady se často oběti setkávají se sekundární viktimizací, protože policisté, s kterými oběť přichází prvotně do styku nejsou pro takové klienty vyškoleni. Dále pak pojišťovny, které nechtějí obětem násilných trestných činů vyplatit na co mají nárok. Dále pak necitlivé jednání lékařů a soudců. V neposlední řadě OSPOD, mají vůbec supervize?

6. Zda-li dochází v některé z profesí v rámci interdisciplinární spolupráce s oběťmi domácího násilí více k sekundární viktimizaci, víte proč tomu tak je? Máte na to svůj názor?

Nedá se říct, že v jedné profesi dochází k sekundární viktimizaci více než ve druhé, ale důvody proč k ní vůbec dochází jsou dle mého názoru nevyškolenost v problematice domácího násilí, či sexuálního násilí, osobnostní rysy a syndrom vyhoření, protože se pomáhající pracovníci často můžou setkávat s falešnými oběťmi, které si vše vymyslí a pak podle toho soudí i ostatní klienty.

7. Jaké následky má podle Vás sekundární viktimizace na oběti domácího násilí?

Prohlubuje už tak velké trauma oběti, zvyšuje nedůvěru v pomáhající profesie a často vede k tomu, že se oběť domácího násilí vrátí k násilnému partnerovi.

8. U které formy domácího násilí, podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci?(Fyzické, psychické, sexuální....)

Nelze přesně určit, ale předpokládám, že u násilí, které je nejhůře prokazatelné, tedy u psychického násilí hrozí druhotná újma.

9. Jak se v kontextu své profese stavíte k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Jako advokát se je snažím chránit a to jak u soudu, tak před policií při výslechu.

10. Co by podle Vás nejvíce pomohlo, předcházet sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Školení

11. Myslíte, že je zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů špatně interpretován v praxi?

Ano, ale situace se zlepšuje.

12. Myslíte, že sociální pracovník má kompetence chránit oběť domácího násilí před sekundární viktimizací praxi, například před soudem?

Sociální pracovník může být zmocněncem u soudu, ale v těchto případech doporučuji advokáta, sociální pracovník je spíše důvěrníkem oběti a sekundární viktimizaci řeší, až když vlastně probíhá. U prvního kontaktu klienta s policií řešit nelze vůbec.

13. Je podle Vás sekundární viktimizace závažný problém, který by se měl začít aktivně řešit?

Ano, je potřeba neustálého vylepšování zákona na ochranu obětí trestných činů, zdá se, že pachatelé mají v praxi více práv než oběti a tyto oběti to vnímají. Dále je zapotřebí školit pomáhající pracovníky, kterých se práce s oběťmi domácího násilí týká.

14. Chcete sdělit ještě nějaký konkrétní případ sekundární viktimizace s kterým jste se setkal/a?

Jak už jsem zmiňoval natočené přepadení ženy, které bylo posléze zmedializováno.

Dále u trestního soudu byla prokázána vina násilníkovi, ale když chtěla oběť finanční odškodnění, musela podat návrh k civilnímu soudu, kde nejen musela vypovídat znovu, ale v civilním řízení nemohla žádat, aby pachatel nebyl přítomen. Mám sekundární, ale spolehlivou informaci, že před šestnácti lety, kdy ještě výslechové místnosti nevypadaly tak jako dnes, byl oběti znásilnění policisty nasazen papírový pytel na hlavu a tak byla předvedena k výslechu na policii.

3.2. Expertní rozhovor dle struktury předem vypracovaného dotazníku č. 2

1. V kterém oboru pracujete?

Jsem sociální pracovnice

2. Setkáváte se v rámci své profese s oběťmi domácího násilí?

Ano, jsme vedoucí sociálních služeb v proFem, o.p.s.,

3. Setkal/a jste se v rámci své profese se sekundární viktimizací obětí domácího násilí? Prosím uveďte konkrétní případ.

Napadá mě případ zneužívaného dítěte, které bylo opakovaně vyslýcháno. Podle zákona by se dítě mělo vyslýchát pouze jednou a výslech by se měl nahrávat.

4. Když jste se setkal/a se sekundární viktimizací obětí domácího násilí, zasáhl/a jste, či jste

měl pocit, že není ve Vašich silách tuto oběť před sekundární viktimizací chránit?

(Prosim, jestli jste měl/a pocit, že není ve Vaší kompetenci zasáhnout proti sekundární viktimizaci, napište proč tomu tak bylo)

O sekundární viktimizaci se dozvídám, až když proběhla a to přímo z vyprávění od klienta. Při takovém zjištění to řešíme z pozice organizace, je to nástroj naší práce.

5. V které profesi v rámci interdisciplinární spolupráce podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Nejvíce v prvotním kontaktu s Policií, kde klient nahlašuje domácí násilí. Nejsou tam policisté vyškoleni pro jednání s oběťmi. Z mého pohledu jsou klienti nejvíce ohroženi sekundární viktimizací do té doby, než se začne domácí násilí řešit jako trestný čin. Kriminální Policie má vyškolené osoby pro tyto klienty. OSPOD se také často dopouští chyb v jednání s klientem ohroženým domácím násilím. Sociální pracovníci se zde setkávají s obrovským množstvím různorodých sociálních patologií, nejsou odborníci na každou z nich včetně domácího násilí a neumí si s takovými klienty poradit. Dopouštějí se nesprávného jednání vůči obětem domácího násilí.

6. Zda-li dochází v některé z profesí v rámci interdisciplinární spolupráce s oběťmi domácího násilí více k sekundární viktimizaci, víte, proč tomu tak je? Máte na to svůj názor?

Při prvotním kontaktu nemají podmínky pro správné zacházení s oběťmi.

7. Jaké následky má podle Vás sekundární viktimizace na oběti domácího násilí?

Nedůvěra k nabízené pomoci, bagatelizace jejich situace.

8. U které formy domácího násilí, podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci?(Fyzické, psychické, sexuální....)

U psychického, těžko se dokazuje.

9. Jak se v kontextu své profese stavíte k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Nejdůležitější je prevence kvůli důsledkům, které způsobuje.

10. Co by podle Vás nejvíce pomohlo, předcházet sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Informovanost, ideálně všichni členové interdisciplinárního týmu by měli mít výcvik v krizové intervenci, sebereflexe

11. Myslíte, že je zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů špatně interpretován v praxi?

Je to velmi mladý zákon a v praxi si s ním nevědí rady. Hlavně neziskové organizace, OSPOD, lékaři. Kriminalisté jsou v něm dobře proškoleni.

12. Myslíte, že sociální pracovník má kompetence chránit oběť domácího násilí před sekundární viktimizací praxi, například před soudem?

To je spíše věc advokátů, sociální pracovník nemůže vystupovat za klienta.

13. Je podle Vás sekundární viktimizace závažný problém, který by se měl začít aktivně řešit?

Ano, prohlubuje problém.

14. Chcete sdělit ještě nějaký konkrétní případ sekundární viktimizace s kterým jste se setkal/a?

O sekundární viktimizaci se dozvídáme až při práci s klientem z jeho vyprávění. Sděluje nám, jak s ním různí pomáhající pracovníci jednali a co to v něm vyvolalo. Je důležité aby se zlepšovaly podmínky funkce orgánů, hlavně u prvotního kontaktu s obětí. Je zapotřebí neustálého školení interdisciplinárního týmu.

3.3. Elektronický strukturovaný dotazník

1. V kterém oboru pracujete?

V sociálních službách, konkrétně ve službě odborné sociální poradenství v občanské poradně – od roku 2007 dosud. Od roku 2003 jsem vedl DONA linku, linku pomoci obětem domácího násilí (251 51 13 13), kterou provozuje dosud Bílý kruh bezpečí, z. s., na kterou od roku 2015 navazuje i bezplatná Linka pomoci obětem 116 006.

2. Setkáváte se v rámci své profese s oběťmi domácího násilí?

Při vedení linek DONA a 116 006 jde o telefonickou krizovou pomoc, kde je kontakt s volajícím omezený jen na hlasové služby. Oběti domácího násilí volaly a volají častěji DONA linku, protože je více veřejnosti známá a delší dobu intenzivně propagovaná. V současné době podíl obětí domácího násilí mezi volajícími činí cca 45%, převažují jednorázové konzultace.

V občanské poradně je kontakt s oběťmi domácího násilí převážně formou face to face a převažují opakované konzultace, při kterých je možné reagovat ze strany poradce na kroky, které učinil uživatel služby a nastavit další individuální plán.

3. Setkal/a jste se v rámci své profese se sekundární viktimizací obětí domácího násilí? Prosím uveďte konkrétní případ.

Žena - oběť domácího násilí je vdovou a žije v rodinném domku, který ze čtyř šestin patří jí a další dvě šestiny zdělili dcera a syn. Dcera se již osamostatnila, v domku nebydlí. Syn s obtížemi studoval a měl na něho určitý vliv otec. Po jeho úmrtí se chování syna vůči matce zhoršilo. Od vystudování střední školy a odmaturování bere měkké a nyní i tvrdší drogy, dosud nikde delší dobu nepracoval a plně využívá služby mama hotelu. Matka zažila již nespočet verbálních útoků, především proto, že synovi nedává peníze, že mu tak brání hledat si práci a za prací jezdit. Celé dny je doma, surfuje na internetu. Když ještě pracoval, tak občas matce přispěl na domácnost, ale v podstatě vždy více čerpal než poskytoval. Matka za něho často hradila poplatky na pojištění a závazky, obávala se, aby syn nespadol do exekucí. Verbální útoky, většinou velmi vulgární, později vystřídal vyděračské a výhružné dopisy a drobné fyzické útoky vůči matce. Syn také několikrát poničil vybavení domu, rozbil výplně oken a dveří – vždy škodu hradila matka. Při jednom incidentu zavolala na syna policii, konkrétně byla na místě hlídka policie ČR. Policistka oběti doporučila, aby podala oznámení, ale nevysvětlila pořádně ke komu a s čím jít, a tak matka putovala mezi úřadem, městskou policií a policií ČR. Ve výsledku žádné podání nepodala a nikdo se jejím případem nezabýval. Tím synovi narostla křídla. Stále ji vydírá, požaduje peníze na placení svých potřeb, na pronájem bytu kvůli práci, jen slibuje lže a podobně manipuluje. Matka už ztratila spojení dcery a při konzultacích v OP byla podrobně informovaná o možnostech řešení incidentů s charakterem domácího násilí, např. také formou vykázní. Dosud se však neodhodlala a nevyužila ani nabídku pomoci důvěrníka. Mezitím syn přišel kvůli drogám o řidičský průkaz, neoprávněně jezdil a autem a nyní je stíhaný pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí. Matka informovaná o možnosti využít toto řízení např. ke znaleckému zkoumání stupně závislosti na drogách a omezení svéprávnosti, ustanovení opatrovníka apod.

4. Když jste se setkal/a se sekundární viktimizací obětí domácího násilí, zasáhl/a jste, či jste měl pocit, že není ve Vašich silách tuto oběť před sekundární viktimizací chránit?

(Prosím, jestli jste měl/a pocit, že není ve Vaší kompetenci zasáhnout proti sekundární viktimizaci, napište proč tomu tak bylo)

V případech, kdy jde o druhotnou viktimizaci oběti domácího násilí je možné její postavení podpořit především poskytnutím cíleného a konkrétního odborného sociálního poradenství, pomoci vypracovat aktuální bezpečnostní plán a nabídnout

podporu a pomoc podle zákona o obětech. Jen výjimečně jde o závažné případy, kdy by poradce musel splnit svou oznamovací povinnost v rámci trestního práva či sociálně-právní ochraně dětí.

5. V které profesi v rámci interdisciplinární spolupráce podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Pravděpodobně u každé, kde se oběť která hledá pomoc nebo hodlá udělat první kroky ke své ochraně, setká s úředním šimlem při příjmu podání, protokolování apod. Např. u policie ČR je problémem skutečnost, že policista nejprve zadává data oběti do jejich intranetu a teprve po dlouhých minutách se začíná věnovat konkrétnímu problému. To je hodně frustrující. Také ne vždy může oběť dosáhnout úpravy nebo opravy protokolu své výpovědi. Zde doporučujeme připravit písemné podání a to případně doplnit podle otázek apod.

6. Zda-li dochází v některé z profesí v rámci interdisciplinární spolupráce s oběťmi domácího násilí více k sekundární viktimizaci, víte, proč tomu tak je? Máte na to svůj názor?

Aktuálně stálým problémem je fluktuace a stabilizace pracovníků na místech, kde by na prvním kontaktu měly být osoby vyškolené, odborně zdatné a empatické. Po vyškolení, třeba neziskovými organizacemi, a po získání zkušeností z praxe se na místech pracovníci obměňují a úroveň znalostí a dovedností může postupně klesat. I zde by bylo možné, obdobně jako v sociálních službách, stanovit určitý rozsah povinné roční odborné přípravy v oboru.

7. Jaké následky má podle Vás sekundární viktimizace na oběti domácího násilí?

Za největší dvě ztráty považuji ztrátu důvěry v oficiální místa a další snížení sebevědomí oběti. Obě se negativně zapisují zejména do odhodlání oběti aktivně vystupovat a hájit svá práva proti násilné osobě, proti liknavosti policistů a úředníků.

8. U které formy domácího násilí, podle Vás nejvíce dochází k sekundární viktimizaci?(Fyzické, psychické, sexuální....)

Podle mne zejména u forem, kde není možné jednoznačně doložit následky chování násilné osoby, kdy není napsaný, dokumentovaný objektivní nález či svědectví a je potřebné situaci dokreslovat zprostředkovaně svědecky, dalšími odvozenými posudky apod.

9. Jak se v kontextu své profese stavíte k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Jde o hodnotu, kterou si za své dokáže uvědomit a vzít asi jen část osob, které jsou na místech, kde se nechá předpokládat stoprocentní pochopení postavení a potřeb obětí domácího násilí. Třeba jen tím, že s obětí bude hovořit otevřeně, bez arogance, že dokáže opravdu mapovat vše potřebné, co k řešení incidentů s charakterem domácího násilí potřebuje znát a využít v zájmu práv obětí.

10. Co by podle Vás nejvíce pomohlo, předcházet sekundární viktimizaci obětí domácího násilí?

Tady se asi nejspíš vrátím k bodu 6. Vzdělání a stabilizace odborně připravených pracovníků, dostupnost, erudovanost a angažovanost pracovníků intervenčních center.

11. Myslíte, že je zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů špatně interpretován v praxi?

Zase asi jako k bodu předchozímu a č. 6. Zákon platí určitou dobu, ministerstvo spravedlnosti uděluje akreditaci organizacím a advokátům. Ale pokud vím, tak se hodnocením realizace zákona (tzv, koordinační porada), v součinnosti s poskytovateli právní pomoci a právních informací, jednalo pouze jednou, protože organizační a personální změny na ministerstvu jsou důležitější.

12. Myslíte, že sociální pracovník má kompetence chránit oběť domácího násilí před sekundární viktimizací praxi, například před soudem?

Jde o to, v jakém postavení by se k soudu mohl postavit vedle oběti domácího násilí. Jako důvěrník v procesu mnoho nezmůže, jako zmocněnec by musel vystupovat tak, aby byl soudci resp. Obhájci násilné osoby, rovnocenným partnerem. Ale o tom oběti domácího násilí, které nevyhledají odbornou pomoc, mnoho nevědí.

13. Je podle Vás sekundární viktimizace závažný problém, který by se měl začít aktivně řešit?

Myslím, že by v rámci interdisciplinární spolupráce měly každé zainteresované složky najít svou parketu a po ní různě a důsledně vykročit, seznámit s tím i ostatní a dát najevo i veřejnosti, na čí straně a jak stojí.

14. Chcete sdělit ještě nějaký konkrétní případ sekundární viktimizace s kterým jste se setkal/a?

To je asi všechno.

4. Závěry z šetření

1. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 1 vyplývá, že respondenti pracují v různých oborech, konkrétně jde o profese advokát, sociální pracovníce a psycholog.
2. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 2 vyplývá, že dva respondenti aktivně pracují s oběťmi DN a jeden respondent dlouhodobě s touto cílovou skupinou pracoval v minulosti.
3. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 3 vyplývá, že se všichni respondenti během své práce s oběťmi DN setkali se sekundární viktimizací. Respondent pracující jako advokát poukázal na druhotnou újmu své klientky, kterou vyvolala medializace jejího případu a na necitlivé otázky pokládané u soudu, které mají nevhodný či sexuální podtext. Respondentka, která pracuje jako sociální pracovníce si během tohoto úkolu vzpomněla na případ dítěte, které bylo opakovaně vyslýcháno a zdůraznila, že je to proti zákonu č. 345/2013 Sb. O obětech trestných činů. Podle tohoto zákona, se dítě může vyslýchát pouze jednou. Respondent pracující jako psycholog vypsál příběh své klientky, která byla obětí DN ze strany vlastního syna a zdůraznil zde druhotnou újmu, kterou způsobila policistka Policie ČR tím, že nevysvětlila oběti, jak se může bránit a na koho se může obrátit. Policistka pouze řekla klientce, že má podat trestní oznámení. Klientka tedy nevěděla co může podniknout na svoji ochranu a kde má oznámení podat a nic v této věci nepodnikla. Tímto jednáním způsobila, že syn oběti získal větší pocit nedotknutelnosti a násilí na matce se stupňovalo. V takovém případě klientka zřejmě ztrácela důvěru v pomáhající a docházelo zde k naučené bezmoci, které se však dalo předejít, kdyby policistka informovala o možnosti vykázaní a dalších možnostech na ochranu klientky.
4. Z kvalitativní analýzy dat k úkolu č. 4 vyplývá, že respondent pracující jako advokát, který se setkává se sekundární viktimizací u soudu může zasáhnout proti tomuto jednání formou vznešení námítky na adresu protistrany, ale mimo strukturovaný rozhovor se mi vyjádřil, že vůči soudci si nemůže dovolit kritizovat jeho jednání s obětí. Má možnost pouze podat stížnost, ale až po skončení jednání, tedy z jeho pohledu nemá kompetence klienta chránit, pokud se sekundární viktimizace dopouští přímo soudce. Dále respondent uvádí dva příklady sekundární viktimizace ze strany soudců. V jednom případě jde o zesměšňování oběti a v druhém případě neakceptování žádosti o zamítnutí vyloučení pachatele násilného trestného činu ze soudní místnosti, na což sice

není právní nárok, ale soudkyně odůvodnila rozhodnutí tím, že chce na oběti vidět emoce. Respondentka pracující jako sociální pracovníce uvedla, že se o sekundární viktimizaci dozvídá až ze zkušeností klienta a řeší tento problém z pozice organizace. Respondent pracující jako psycholog uvádí, že při práci s obětí podporuje klienta za pomoci odborného sociálního poradenství a vypracování bezpečnostního plánu a málo kdy se setkává s tím, že by musel případ hlásit v rámci trestního práva či sociálně-právní ochrany dětí.

5. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 5 vyplývá, že z pohledu respondenta advokáta nejvíce dochází k sekundární viktimizaci ze strany policie a to při prvotním kontaktu, kde není advokát přítomen a také proto, že se většinou jedná o státní či městské policisty, kteří nejsou proškoleni v jednání s obětí násilného trestného činu tak, jako kriminalisté. Dále respondent uvádí pojišťovny, které nechtějí klientům vyplatit peníze na které mají nárok, soudní a lékařské pracovníky a jejich necitlivé jednání. V neposlední řadě respondent mluví o OSPOD a ptá se mě, zda-li mají vůbec supervize. Sociální pracovníce také uvádí prvotní kontakt s policií a nedostačující proškolenost Policie ČR v problematice DN a dále dodává, že nejvíce je oběť chráněna před sekundární viktimizací, až když je záležitost vyšetřována jako trestný čin a oběti se věnuje kriminální policie, kde jsou osoby proškolené na práci s oběťmi DN. Respondent pracující jako psycholog se domnívá, že sekundární viktimizace hrozí všude, kde oběť žádá o pomoc a zdůrazňuje úřednickou činnost okolo výslechů (policie), která je pro oběť frustrující. Nejvíce se tedy respondenti shodli, že nejvíce se sekundární viktimizace dopouští policisté.

6. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 6 vyplývá, že respondent - advokát, který v úkolu č. 5 jmenoval policii, soudy, lékaře, pojišťovny a OSPOD, je to ho názoru, že se nedá určit, který obor pomáhajících profesí je rizikovější pro sekundární viktimizaci obětí DN. Avšak uvádí, že za druhotnou újmu nejvíce stojí neproškolenost, osobnostní rysy pomáhajícího pracovníka a vyhoření, které pramení ze setkávání se s falešnými oběťmi. Respondentka- sociální pracovníce, která v úkolu č. 5 mluvila o prvotním kontaktu s policií dodává, že pro prvotní kontakt s obětí nejsou vytvořeny podmínky pro správné zacházení s obětí DN. Respondent – psycholog také zdůrazňuje prvotní kontakt oběti s pomocí a pokládá zde za největší problém dosazování neproškolených a méně empatických osob na tyto pozice. V úkolu č. 6 se

tedy respondenti značně shodovali na problematice prvotního kontaktu oběti s pomáhajícími pracovníky a jejich neproškolenost v jednání s těmito klienty.

7. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 7 vyplývá, že respondent – advokát považuje za důsledky sekundární viktimizace obětí DN prohloubení zažitého traumatu, nedůvěru v pomáhající pracovníky a častý návrat k násilnému partnerovi. Respondentka – sociální pracovnice uvádí nedůvěru v pomáhající pracovníky a bagatelizaci jejich situace. Respondent – psycholog vnímá jako závažné důsledky ztrátu důvěry v oficiální místa a ztrátu sebedůvěry, což má podle něj vliv na pozdější hájení vlastních práv oběti. Respondenti se shodují na závažnosti důsledku ztráty důvěry v pomáhající pracovníky, což vlastně vede k tomu, že oběť DN nebude svoji situaci chtít řešit s pomáhajícími pracovníky a bude svoji situaci považovat za bezvýchodnou.

8. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 8 vyplývá, že všichni tři respondenti vnímají, že nejvíce se sekundární viktimizaci dochází u DN, které se nejhůře dokazuje, tedy u násilí psychického.

9. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 9 vyplývá, že respondent advokát – ze své profesní pozice cítí povinnost své klienty chránit před soudem, ale i u výslechu policie.

Respondentka – sociální pracovnice sdělila, že je důležitá prevence proti sekundární viktimizaci, kvůli důsledkům, které způsobuje. Respondent – psycholog považuje za důležité, aby na místech, kde se předpokládá práce s oběťmi DN byli lidé, kteří dokážou s obětí jednat otevřeně a poskytnout jí vše, co k řešení své situace potřebuje.

10. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 10 vyplývá, že respondenti považují za nejvhodnější prevenci sekundární viktimizace školení, sebereflexi, ideálně kurz krizové intervence pomáhajících pracovníků, dále stabilizace odborných pracovníků a angažovanost intervenčních center.

11. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 11 vyplývá, že respondent – advokát vnímá akceptaci zákona 45/2013 Sb. O obětech trestných činů jako nedostačující, ale postupně se zlepšující. Respondentka – sociální pracovnice poukazuje na to, že jde o velmi mladý zákon, ve kterém jsou nejlépe proškoleni kriminalisté, ale neziskové organizace, OSPOD a lékaři si s ním v praxi nevědí rady. Respondent – psycholog poukazuje na nedostatky v hodnocení realizace zákona. Z výše zmíněného vyplývá, že zákon 45/2013 Sb. O obětech trestných činů se zřejmě teprve dostává do

praxe všech pomáhajících pracovníků a je potřeba pracovníky v tomto zákonu více proškolit.

12. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 12 vyplývá, že sociální pracovník má možnost svého klienta před sekundární viktimizací chránit i před soudem, ale převážně se setká se sekundární viktimizací ve chvíli, kdy už probíhá a klientovi nabízí pomoc jako jeho důvěrník a poradce. U prvotního kontaktu, kde dochází podle respondentů v tomto šetření nejčastěji, sekundární viktimizaci předcházet nelze.

13. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 13 vyplývá, že respondenti vnímají sekundární viktimizaci jako závažný problém, který prohlubuje zažité trauma a je zapotřebí stále vylepšovat zákon o obětech trestných činů, ale i neustále vylepšovat erudovanost pomáhajících pracovníků. Respondent – psycholog dále zdůrazňuje, že je zapotřebí, aby složky interdisciplinárního týmu daly i veřejnosti najevo, kde v problematice DN stojí a aby důsledně dodržovaly principy své práce s touto cílovou skupinou, ale i principy práce v mezioborovém týmu.

14. Z kvalitativní analýzy získaných dat k úkolu č. 14 vyplývá, že se respondenti v tomto šetření nadále setkávají přímo i nepřímo se sekundární viktimizací. Respondent – advokát zde popisuje případy ze své právnické praxe, kdy oběť DN vyhrála trestní soud, ale aby získala odškodnění musela znovu k civilnímu soudu, kde nelze vyloučit přítomnost pachatele trestního činu. Ukazují se tedy určité mezery v právní ochraně obětí trestných činů. Dále spíše pro zajímavost popisuje šestnáct let starou, ale stále udivující situaci, kde byl oběti znásilnění nasazen papírový pytel a teprve po té byla odvedena k výslechu. Respondentka – sociální pracovnice nepopisuje konkrétní případ, ale mluví o tom, jak se klienti svěřují se sekundární viktimizací a co to v nich vyvolalo.

5. Závěr

Cílem tohoto kvalitativního výzkumu je zjistit a poukázat na sekundární viktimizaci obětí domácího násilí v České Republice, tedy zda-li k ní dochází a proč. Vzhledem k tomu, že se jedná jen o tři respondenti, spíše výzkum mapuje současnou situaci sociální praxe s oběťmi DN. Z odpovědí tří respondentů, kteří pracují dlouhodobě s oběťmi domácího násilí vyplynulo, že i přes zákon č. 45/2013 Sb. O obětech trestných činů k sekundární viktimizaci nadále dochází. respondentem byl advokát který uvedl, že by se měl zákon nadále zdokonalovat a na to navazují i odpovědi dalších respondentů, tedy že by měli být pracovníci v pomáhajících profesích více školeni v této problematice a to ze zákona. Skutečně se nabízí jako řešení dát ze zákona povinnost, aby všechny složky interdisciplinárního týmu, kteří přicházejí do kontaktu s domácím násilím byly pravidelně školeni na toto téma. Dalším problémem jsou samozřejmě osobnostní rysy toho, kdo s obětí jedná. Jak bylo zmíněno v úvodu, konají se mezioborová setkání, které jsou přínosem pro každého, kdo je členem interdisciplinárního týmu, protože si zde mohou sdělovat postřehy ze své praxe a navzájem pracovat na zdokonalení systému pomoci, ale bohužel se těchto setkání účastní velice málo soudců a státních zástupců. Dále bylo ve výzkumu uvedeno, že nejvíce dochází k sekundární viktimizaci u psychického násilí, protože je problém s dokazováním tohoto násilí. Myslím, že někteří pomáhající mají tendence toto násilí bagatelizovat a je pro ně těžko uchopitelné. Psychické násilí je pro oběť stejně devastující jako kterékoliv jiné a platí, že obětí je ten, kdo se obětí cítí být. Nelze bagatelizovat něco, co není okem postřehnutelné a je pravdou, že pro prokázání takové formy násilí je zapotřebí více důkazů. Oběť psychického násilí prochází různými znaleckými posudky, výslechy svědků a bohužel se může setkat s neprofesionálním jednáním pomáhajících. Dále byl zmíněný syndrom vyhoření. U pomáhajícího pracovníka, který dlouhodobě pracuje s cílovou skupinou obětí domácího násilí a setkal se s falešnými oběťmi, či se snažil oběti pomoci, ale ta se poněkolkrát vrátila do násilného vztahu beze změn, může dojít k syndromu vyhoření, proto jsou ve všech pomáhajících profesích důležité supervize. V závěru tedy vyplývá, že na práci s oběťmi domácího násilí je třeba nadále aktivně pracovat a zdokonalovat systém interdisciplinární pomoci, případně i zákon o č. 45/2013 Sb. O obětech trestných činů. Oběť jakékoliv formy domácího násilí si svoje negativní zážitky často nese celý život a je důležité pro tyto klienty zajistit, aby už v tak náročných životních událostech

nedocházelo ke kumulaci negativních prožitků, jen tak jim můžeme v rámci systému interdisciplinárního týmu pomáhat.

Shrnutí

Domácí násilí je stále závažný sociální jev, který vyžaduje pozornost nejen odborníků, ale i laické veřejnosti. Kdo nebyl nikdy svědkem nějakého násilí, ať už psychického, fyzického nebo sexuálního? A kolik lidí zasáhne, když vidí v noci na ulici jak opilá žena bije svého přítele nebo naopak? Kolik lidí si řekne to je soukromá záležitost a jen projde kolem aniž by zasáhl? Víme, že tímto jednáním posilujeme naučenou bezmoc oběti? Z běžného života vím, a na vlastní oči jsem tuto ignoraci viděla a je zapotřebí, rozšiřovat podvědomí o domácím násilí mezi laickou veřejnost. Vyvracet mýty a nastínit možnosti řešení, na to bychom se měli zaměřit. Jak už psala v této práci, reakce sociálního okolí je jednou z komplikací, která oběti znemožňuje odchod od násilného partnera. V této práci jsem se pokusila vysvětlit nejen co to je domácí násilí, ale hlavně co se odehrává v psychice oběti. Doufám, že moje snaha splnila účel a že i laik, který si tuto práci přečte se vymezí mýtům o DN a v případě, že by se stal svědkem takového jednání bude vědět, že to není soukromá záležitost a že tyto lidé potřebují pomoc "zvenku".

Dalším z mých cílů bylo obhájit sociální práci s osobou násilnou a používám slovo obhájit poněvadž vím, že i někteří odborníci se na tuto problematiku dívají skepticky. Sociální práce s osobou násilnou existuje krátce, ale má v našem oboru nezastupitelné místo. I kdyby jeden z deseti agresorů díky terapii změnil chování vůči svým blízkým, zlepši se tím kvalita života jedné rodiny a tato pomoc má smysl i když mluvíme třeba jen o nepatrném procentu. I přes nízký počet respondentů, kteří odpovídali na dotazník ve výzkumné části práce je zřejmé, že má pomoc obětem DN v ČR před sebou ještě nějakou cestu. Nejedná se jen o zákony, které se snad budou nadále zlepšovat, ale i o přístup pomáhajících pracovníků. Měla jsem možnost během školní praxe vidět sociální práci s obětí domácího násilí i osobou násilnou a velmi si vážím práce odborníků, kteří k těmto klientům přistupují profesionálně a empaticky.

Summary

Domestic violence is still very serious social phenomenon which requires attention of experts and also general public. Who was not witness of any violence either, mental, physical or sexual? And how much people will intervene, when they see drunken women beating her boyfriend or conversely at night? How much people tell themselves that it is only private matter and go away without interventions? Do we know that this behavior leads to helplessness of victims? In my daily life I could see this ignoring many times. It is really necessary to raise awareness about domestic violence between general public.

Refuting myth and outline possible solutions to what we should focus on. As I wrote in this thesis, reaction of the social environs is one of the complications that make victims impossible to leave a violent partner. I tried to explain not only what the domestic violence is, but mainly what is happening in the mind of victim. I hope that my effort will fulfill the purpose and that even a layman who reads this thesis will define the myths about the domestic violence and in case he becomes a witness of this violent behaviour, he will know that it is not only a private matter. People should know these people really need help from outside world.

Another goal was to defend social work with a violent person and I used word defend on purpose because I know that even some experts see this issue sceptically. Social work with violent person exists for a short time but it has irreplaceable place in our specialization. Even if one of ten aggressors, thanks to the therapy will change a behavior to his close people, will improve the quality of life to the whole family. This assistance simply makes sense even if we talk about only insignificant percentage. Although there were a few respondents who answered the questionnaire in the research section of this thesis, it is clear that the aid for victims of domestic violence in the Czech Republic has still any way before. It is not only about laws that will hopefully continue to improve this issue, but also approach of helping workers. I had an opportunity to see a social work for victims of domestic violence and also violent person during my school practice and I really appreciate the work of professionals who had very professional and empathetic approach to these clients.

Seznam použité literatury

1. Bible: *písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985.* Praha: Biblická společnost, 1990.
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese.* Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
3. ČÍRTKOVÁ Ludmila, *Moderní psychologie pro právníky.* Praha: Grada Publishing a.s., 2008, ISBN:978-80-247-2207-8
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi.* Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.
5. DALIGAND, Liliane a Véronique BEDIN. *Násilí v partnerských vztazích.* Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0718-4.
6. ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku.* Přeložil Jindřich KARÁSEK, přeložil Pavlína RYCHTEROVÁ. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-369-7.
7. GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině.* Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
8. HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-79-2.
9. HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a zaměstnání.* [1.] vyd. Přeložil Abigail KOZLÍKOVÁ. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0994-9.
10. KALVACH Zdeněk, Zadák Zdeněk a kol. *Geriatry a gerontologie.* Praha: Grada Publishing a.s., 2004, ISBN:8024770385

11. MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981. Klub čtenářů (Odeon).
12. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
13. *Metodika práce s násilnou osobou*. SOS Centrum Diakonie ČCE. Praha, 2015. Získáno 18.7.2016
14. PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci v životě i v procesu psychoterapie*. 2. doplň. vyd. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-378-3.
15. SCHWARTZ, Dianne. *Týráná: příběh ženy, která čelila domácímu násilí*. Přeložil Linda BARTOŠKOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0078-9.
16. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
16. ŠPATENKOVÁ, Naděžda, Irena SOBOTKOVÁ, Dana SÝKOROVÁ, Anna SCHNEIDEROVÁ, Kateřina IVANOVÁ, Pavel VESELSKÝ, Michaela TRNOVÁ a Šárka CHYTILOVÁ. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2004. Psyché. ISBN 80-247-0586-9.

Elektronické zdroje:

Agrese. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2016-7-20]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Agrese>

Agrese a násilí. In: *Wikisofia* [online]. [cit. 2016-7-20]. Dostupné z: http://wikisofia.cz/wiki/Agrese_a_n%C3%A1sil%C3%AD

Azylové ubytování ROSA s utajenou adresou pro oběti domácího násilí a jejich děti.

In: *Rosa - centrum pro ženy* [online]. [cit. 2016-4-17]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/nase-sluzby/azylovy-dum/>

Bezpečnostní plán. In: *DONA linka pomoc obětem domácího násilí* [online]. Bílý kruh bezpečí, o.s., 2007 [cit. 2016-8.14]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/rady/ohrozenym-osobam/bezpecnostni-plan/>

BUNDESARBEITSGEMEINSCHAFT TÄTERARBEIT HÄUSLICHE GEWALT (BAG TÄHG) – Pracovní skupina pro práci s pachateli domácího násilí (Německo). *Standardy práce s pachateli domácího násilí*. Přeloženo do češtiny In: Bílá stužka Česká republika: Muži proti násilí na ženách a dětech [online]. Liga otevřených mužů, o.s., 2007-5-11 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <http://www.muziprotinasili.cz/wp-content/uploads/2012/08/Standardy-prace-s-pachateli-domaciho-nasili.pdf>

CARNELL, Damian. *Supporting men who experience abuse from (male or female) intimate partner's: Symposium Systemická sociální práce* [online]. In: . Nottinghamshire Domestic Violence Forum, 2008, s. 26 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <https://1q7dqy2unor827bqjls0c4rn-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2016/01/good-practice-work-with-men.pdf>

Co je domácí násilí. In: *Koalice organizací proti domácímu násilí* [online]. [cit. 2016-5-18]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz/cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili.html>

Co je domácí násilí. In: *Rosa- centrum pro ženy* [online]. [cit. 2016-3-4]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

ČECHOVÁ, Jitka. *Násilná osoba: přednáška č. 3* [online]. In: . Persefona z.s., s. 26 [cit. 2016-7-27]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/3516971-Nasilna-osoba-prednaska-c-3.htm>

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Muži jako oběti domácího násilí* [online]. In: . o.s. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2016-11-13]. ISSN 1212-866X. Dostupné z: <http://www.domacinasil.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili/>

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Radek PTÁČEK a Ilja ŽUKOV. Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi. *Český a slovenský psychiatr* [online]. 2010 [cit. 2016-10-4]. ISSN 1212-0383. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2010_4_234_238.pdf

Dítě svědkem domácího násilí. In: *Azylový dům pro ženy a matky s dětmi o.p.s.* [online]. [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.azylovydum.cz/domaci_nasili/dite_svedkem_domaciho_nasili

Domácí násilí v agendě ospod: Manuál pro pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí a jiné pomáhající profese. In: *Domácí násilí* [online]. Brno: Odbor zdraví MMB, ve spolupráci s IDT pro oblast DN, 2006 [cit. 2016-7-8]. Dostupné z: <http://domacinasili.cz/files/uploaded/UserFiles/manual%20OSPOD.pdf>

HŘEŠAN, Andrej. Na klienta zaměřená psychoterapie Carla R. Rogerse. In: *O psychologii* [online]. 2010 [cit. 2016-8-11]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/194-na-klienta-zamerena-psychoterapie-carla-r-rogerse/>

HUBÁČKOVÁ, Jitka. Syndrom CAN - charakteristika. In: *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2015 [cit. 2016-9-5]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/syndrom-can-charakteristika>

Individuální terapeutický program. In: *Stop násilí ve vztazích* [online]. SOS centrum Diakonie ČCE [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/individualni-terapeuticky-program/>

Intervenční centra. In: *Bílý kruh bezpečí, o.s.* [online]. 2007 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/intervencni-centra/>

Intervenční centrum - pomoc obětem domácího násilí. In: *Centrum sociálních služeb Praha* [online]. [cit. 2016-8-10]. Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24828-intervencni-centrum-pomoc-obetem-domaciho-nasili>

KOPEČKOVÁ, Michaela a Petra KRÁLOVÁ. *Párová terapie násilných osob*. In: *Stop násilí ve vztazích* [online] Praha: Konference Stop násilí ve vztazích 17.3.2016, 2016, s. 13 [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/dokumenty-ke-stazeni/?page=2>

LORENC, Jan. O krizové intervenci a krizových centrech. In: *Asociace denních stacionářů a krizových center* [online]. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://www.adskc.cz/index.php?id=5&article=1732>

Prakticky průvodce spoluprací pro pracovníky OSPOD. In: *Centrum Locika Pomoc pro děti zažívající domácí násilí* [online]. [cit. 2016-7-20]. Dostupné z: <http://centrumlocika.cz/odbornici/prakticky-pruvodce-spolupraci-pro-pracovniky-ospod>

Manželské a rodinné poradenství: Systemická terapie. In: *Filozofická fakulta Masarykovi univerzity: Psychologický ústav* [online]. Brno, 2009 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/wups/home/Downloads/dalsi-studijni-materialy/manzelske-a-rodinne-poradenstvi/>

Násilí. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2016-7-20]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1sil%C3%AD>

Párový terapeutický program: párová terapie. In: *Stop násilí ve vztazích* [online]. SOS centrum Diakonie ČCE [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/parovy-terapeuticky-program/>

Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99): Poruchy osobnosti a chování u dospělých (F60-F69). In: *Ústav zdravotnických informací a statistiky* [online]. 2014 [cit. 2016-7-14]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F60-F69.html>

Poslání služby odborné sociální poradenství. In: *ACORUS, z.ú. pomoc osobám ohroženým domácím násilím* [online]. [cit. 2016-3-14]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/sluzby/odborne-socialni-poradenstvi.html>

Program Viola. In: *Centrum sociálních služeb Praha* [online]. [cit. 2016-5-2]. Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24868-informacni-a-poradenske-centrum-viola>

Rosa - centrum pro ženy [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/>

SEJBALOVÁ, Petra a Helena REGULI. Specifičnost viktimizace obětí znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*[online]. Brno, 2011(12(1)) [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/psy/2011/01/04.pdf>

Skupinový terapeutický program. In: *Stop násilí ve vztazích* [online]. SOS centrum Diakonie ČCE [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/skupinovy-terapeuticky-program/>

Statistika z poraden BKB - celý rok 2015 - osobní kontakt. In: *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2016-3-4 [cit. 2016-5-4]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>

STODOLOVÁ, Anna. *Individuální terapie násilných osob*. In: *Stop násilí ve vztazích* [online] Praha: Konference stop násilí ve vztazích 17.3.2016, 2016, s 13 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/dokumenty-ke-stazeni/?page=2>

Specifika domácího násilí. In: *Koalice organizací proti domácímu násilí* [online]. [cit. 2016-5-18]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz/cz/domaci-nasili/specifika-domaciho-nasili.html>

ŠIMKOVÁ, Lenka. Socioterapie aneb když poradenství nestačí. *Sociální revue* [online]. 2009-9-9 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/socioterapie-aneb-kdyz-poradenstvi-nestaci>

ÚLEHLA, Ivan. *Přednáška: Vpád systemiky do sociální práce: Symposium Systemická sociální práce*[online]. In: . 23.11.2010. Praha [cit. 2016-9-5]. Dostupné z: <http://g-i.cz/stahnout/ulehla-systemika-socialni-prace.pdf>

WACKERMANNOVÁ, Anna. *Skupinová terapie násilných osob*. In: *Stop násilí ve vztazích* [online]. Praha: Konference Stop násilí ve vztazích 17.3.2016, 2016, s 5 [cit.

2016-11-13]. Dostupné z: <http://www.nasilivevztazich.cz/dokumenty-ke-stazeni/?page=2>

Ostatní zdroje:

ProFem, o.p.s. *Interdisciplinární setkání pro Prahu na téma sexuální násilí páchané na ženách*. 27.10.2015. Praha.

ŠAŠKOVÁ, Helena. *Rozhovor v rámci praxe v SOS centru Diakonie ČCE: Práce s obětí domácího násilí*. 19.7.2016. Praha.

Legislativa:

[08/2006 Sb.](#)- Zákon o sociálních službách

[359/1999 Sb.](#)- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

[40/2009 Sb.](#)- Trestní zákoník

[45/2013 Sb.](#)- Zákon o obětech trestných činů

[135/2006 Sb.](#)- Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím